

ateliér Petra Hájka a Jaroslava Hulína

dp.dn.dl.
diplomní projekt dmytro nikitin dům v lomu

27-09-2012

České vysoké učení technické v Praze, Fakulta architektury
2/ ZADÁNÍ diplomové práce
Mgr. program navazující

jméno a příjmení: Dmytro Nikitin
datum narození: 18.1.1989
akademický rok / semestr: 2012/2013 zimní semestr
ústav: 15129 Ústav navrhování III
vedoucí diplomové práce: doc. Ing. arch. Akad. arch. Petr Hájek

téma diplomové práce: Dům v lomu
viz přihláška na DP

zadání diplomové práce: Dům v lomu - klášter

1/popis zadání projektu a očekávaného cíle řešení
2/popis závěrečného výsledku, výstupy a měřítka zpracování
3/seznam dalších dohodnutých částí projektu (model)

1/ Zbraslavský lom je hlubokou jizvou v krajině. Úkolem práce je zacelit tuto jizvu náplní, obohacující místo jak fyzicky, tak sociálně, kulturně a duchovně. Charakteristický pro toto místo je motiv silné separace a zároveň blízkosti, a to jak v měřítku Prahy, tak v měřítku Zbraslavi. Motiv uzavření a současně kontaktu je východiskem pro téma práce - klášter.

2/ Na základě analýz a architektonicko-urbanistické studie bude vytvořen objekt (soubor objektů), který efektivně využívá potenciál lokality a zadání.

Grafické výstupy:

technická zpráva
situace M 1:5000
řezy M 1:500
půdorysy M1:500
pohledy M1:500
prostorová a 2D schémata
zákresy a vizualizace

3/ Další částí projektu bude fyzický model v měřítku 1:200.

Datum a podpis studenta 27.9.2012

Datum a podpis vedoucího DP 27.9.2012

Datum a podpis děkana FA ČVUT registrováno studijním oddělením dne

Dokumentace bude po připomínkách doplněna o výkresy ve větším měřítku, jmenovitě:

půdorysy M1:100
řezy M1:200, 1:500
pohledy M1:200 (1:500)
schémata konstrukce
schémata TZB
konstrukční detail M1:5 (1:10)

Podpis vedoucího práce:

Podpis studenta:

dp.dn.dl.
diplomní projekt dmytro nikitin **dům v lomu**

pozn. měřítko v portfoliu se mohou lišit vzhledem k velikosti návrhu. Dokumentace v zadaných měřítkách je obsažena na přiloženém CD

OBSAH

KONTEXT8
místo10
historie14
těžba16
ZADÁNÍ18
PROGRAM26
pravoslavný klášter28
škola ikonopisectví30
obyvatelé kláštera32
typologie34
architektura38
KONCEPT42
NÁVRH46
situace48
studie oslunění a osvětlení50
řezy52
pohledy54
město ve městě56
den v klášteře 58 - 73
další prostory74
cesty78
zahrada80
technické řešení82

dp.dn.dl.

diplomní projekt dmytro nikitin **dům v lomu**

pravoslavný klášter

KONTEXT

lom
Zbraslav - stav před nárustem těžby

MÍSTO

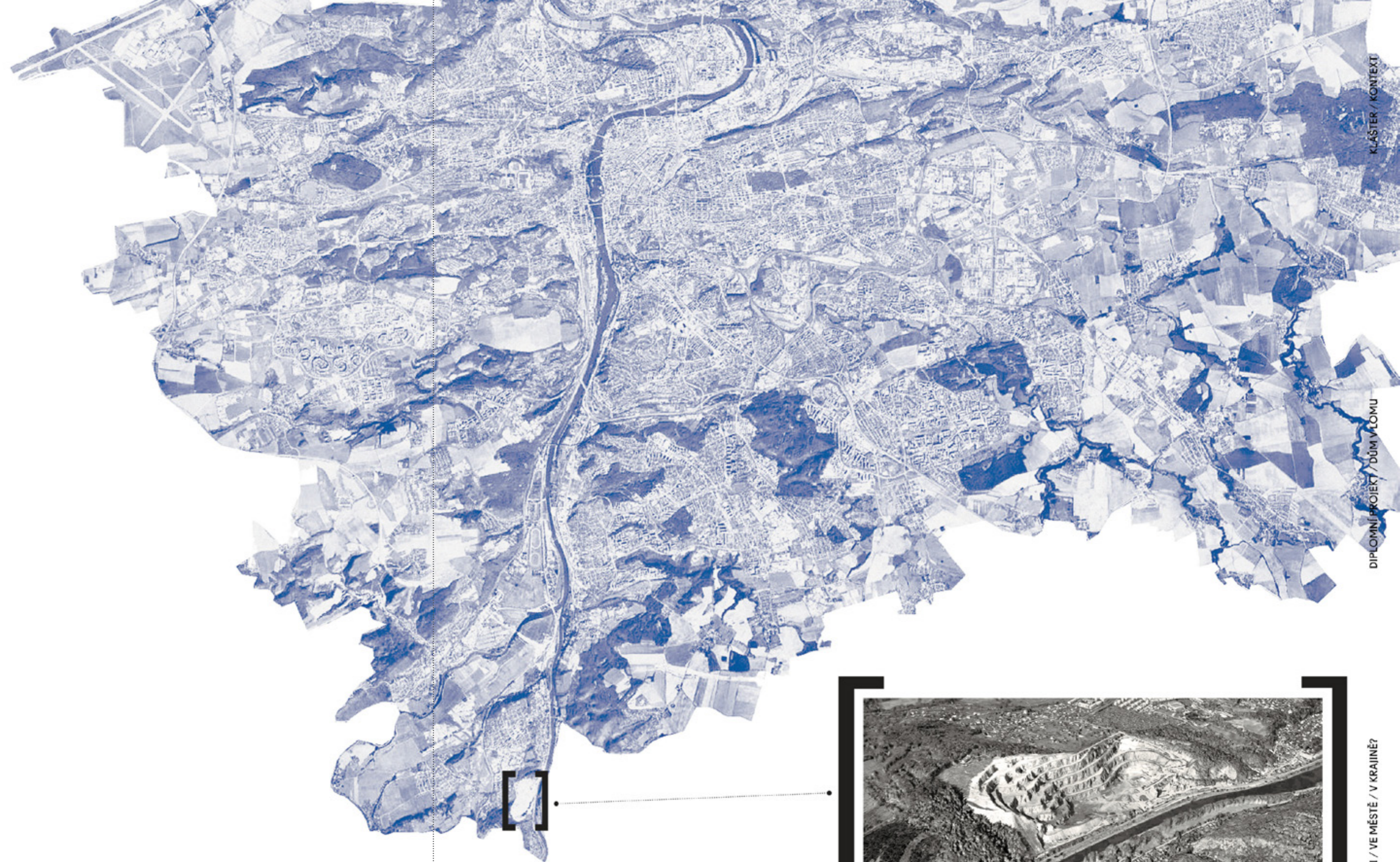
NA OKRAJI / VE MĚSTĚ / V KRAJINĚ?

Projekt je součástí vize revitalizace zbraslavského kamenolomu. Ten se nachází na úplné administrativní hranici Prahy a je součástí katastrálního území Zbraslav. Leží na levém břehu Vltavy a rozkládá se na ploše kolem 400000 m², přičemž délka lomu přesahuje 1 km. Lom je pěšky těžko přístupný a ačkoli není od centra Zbraslavi daleko, leží v úplné izolaci od čtvrtě. Na druhém břehu Vltavy naproti lomu se nachází Závist - největší keltské oppidum v Čechách.

V současnosti probíhá v lomu intenzivní těžba. Ta začala na začátku minulého století. Ve 20. letech došlo k přechodu z ruční na strojní těžbu. Výrazné zintenzivnění dobývání kameniva přišlo až v druhé polovině století poté, co se několik menších lomů spojilo v jeden (1947). Kvůli tomu rozloha lomu rapidně narostla a zvětšuje se neustále i dnes. S tím také výrazně roste objem odtěžené zeminy. Kamenolom dnes patří k největším dodavatelům drčeného kameniva v republice.

Těží se tu spilit, tufit a břidlice, které jsou dodávány v nejrůznějších frakcích. Přímo v areálu je také betonárka, využívající produkovaný kamen jako plnivo do směsí. Veškerá produkce je po vytěžení odvážená komunikací K Přehradám, vedoucí podél břehu Vltavy na sever na vnější městský okruh nebo na jih směrem z Prahy.

Měřítko lomu se dá těžko pochopit pozorováním map a je vnímatelné jen při procházení jeho krajinou, která je i přes svůj utilitární původ nesmírně monumentální a působivá.

HISTORIE

VÝVOJ ÚZEMÍ

Nejstarší historickou částí Zbraslavi jsou kopce Závist a Šance na pravém břehu Vltavy. V první polovině 6. století př. n. l. se ve střední části vrchu usídlili první Keltové. Zdejší podmínky byly optimální – dobrá geografická poloha, úrodná půda, významná obchodní stezka, naleziště zlata. Opevnění se skládalo především z takzvaných vlčích jam, následoval do skály vylámaný příkop a palisáda. V 2. století př. n. l. oppidum dosáhlo své maximální rozlohy – 118 ha (v některých pramenech se uvádí až 170 ha), bylo tedy nejrozsáhlejším na území dnešní ČR. V 1. století našeho letopočtu bylo oppidum přepadeno germánskými válečníky a při následné bitvě bylo dobyto a obsazeno. Germánské obyvatelstvo využívalo toto strategicky výhodné místo v dalších letech. Sídlo ale postupně ztrácelo na svém významu a postupně zanikalo. Posledním důkazem o osídlení Závisti je nález malého slovanského pohřebiště z první poloviny 10. století.

V období příchodu Slovanů byl osídlován levý břeh od soutoku s Beroukou. Kníže Boleslav II. v poslední dekádě své vlády v 10. st. n.l. a zabral hrad u hory Osek a celé jeho okolí, včetně Zbraslavi. Obyvatelstvo se stalo v rozličných způsobech poddanými. Některé statky Boleslav věnoval klášterům, které nechal založit. Toto jmění klášterů bylo v průběhu času obměňováno.

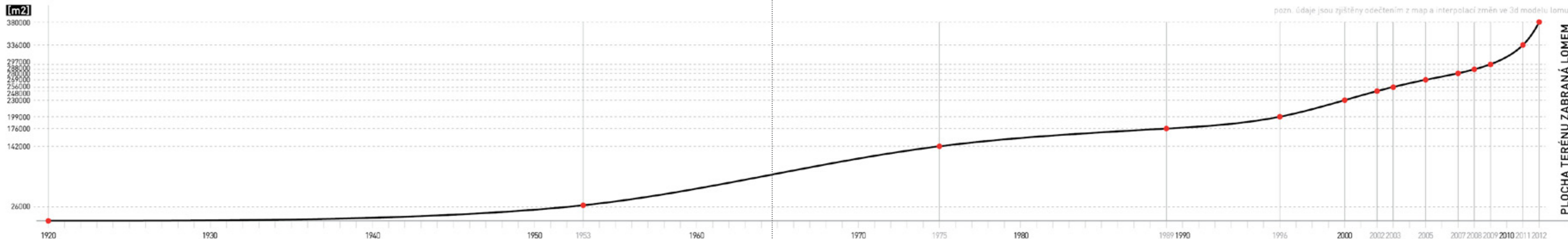
V roce 1278 Václav II. na usmířenou za popravu svého otčima Závise z Falkenštejna slíbil vystavět na Zbraslavi chrám a klášter. Zakládací listina kláštera pochází z roku 1292. Stavba byla ukončena roku 1296.

Roku 1297 proběhla na Zbraslavi korunovace Václava II., během které byl položen základní kámen ke stavbě mariánského chrámu. Chrám byl jednou z nejvýznamnějších staveb tehdejší doby. Byl budován podle vzoru katedrály St. Denis v Paříži jako královské pohřebiště, stavba se však nedochovala.

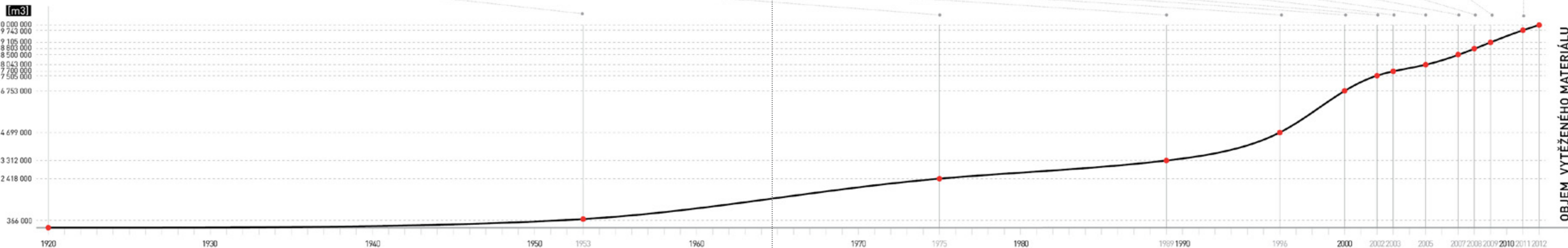
V době náboženských svárů byl klášter 10. srpna roku 1420 vydrancován a poté podpálen. Další pohromu pro Zbraslav znamenala třicetiletá válka. Johan Gustav Baner, švédský generál, 23. září 1639 po ústupu císařského vojska nechal Zbraslav zapálit, přičemž celá lehla popelem. Jen klášterní budova byla tohoto požáru ušetřena. V druhé polovině 18. století je na Zbraslavi založen nový klášterní pivovar. Budovy pivovaru byly postaveny v těsném sousedství areálu kláštera v roce 1764 za opata Desideria Duchoslava Andrese a v hrubých rysech se dochovaly do dnešních dnů. Skoro pět století byla Zbraslav držena cisterciáckým řádem a to až do 2. prosince 1785, kdy císař Josef II. klášter zrušil a statky přivtělil náboženskému fondu. Dějiny Zbraslavi se začínají odvíjet jiným směrem. Feudální a náboženská struktura společnosti pozvolna ustupuje do pozadí a začíná se vyvíjet společnost kapitalistická. Klášter byl později ve 20. století přestavěn na zámecké sídlo. Roku 1896 byl postaven železný most přes řeku Vltavu na Závist a rok na to byl zahájen provoz na železnici Modřany – Čerčany a Modřany -Dobříš. Kolem roku 1900 byly na levém břehu Vltavy zřízeny říční lázně. Na začátku 20. století začíná na Zbraslavi těžba kamene, která pokračuje dodnes.

TĚŽBA

pozn. údaje jsou zjištěny odečtením z map a interpolací změn ve 3d modelu lomu

ZADÁNÍ

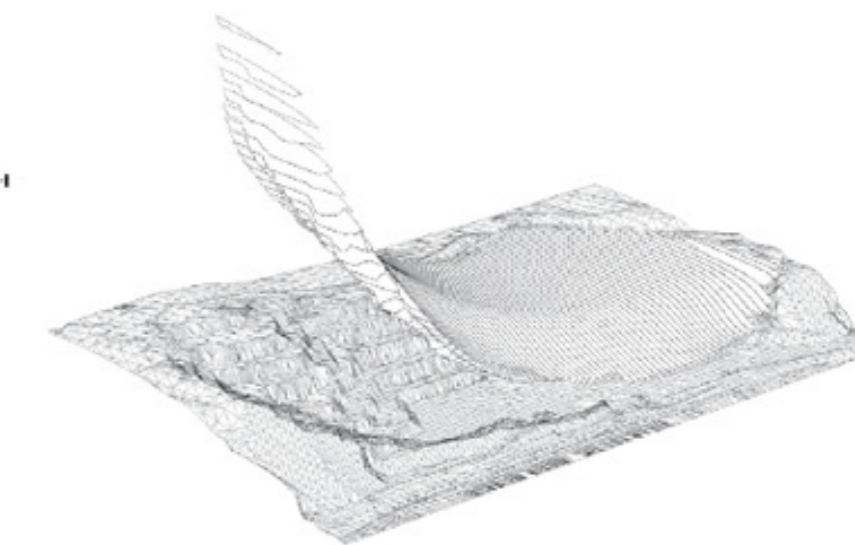
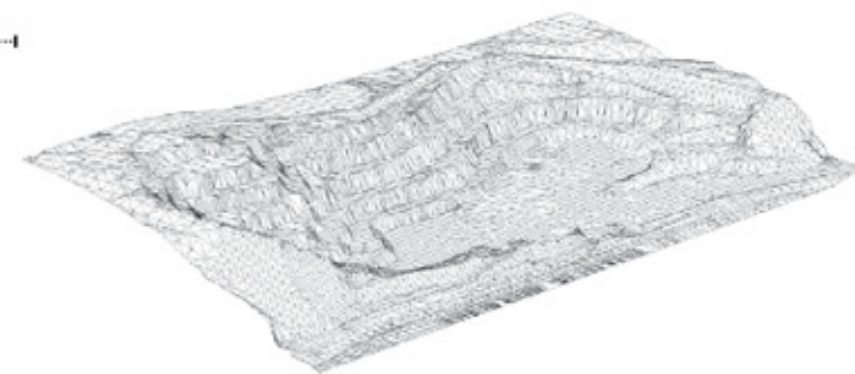

1 vize pro lom na Zbraslavi hledá cestu revitalizace území; **zastavením těžby a následnou výraznou investicí** do nové výstavby usiluje o vytvoření plnohodnotného, relativně samostatného městotvorného celku.

2 nejprve je vytvořen počítačový model **původního terénu před těžbou**. tento model vzniká za pomoci interpolace historických map; plocha je tangenciálně napojena na stávající okraje lomu

3 z modelu původního terénu je vytvořena **struktura ze svislých desek** příčně dělících lom; desky jsou osově vzdáleny 12m a jejich horní hrany jsou vytvářeny podle původní morfologie místa

4 desky vytvářejí **parcely pro zastavění**; takovýchto parcel vzniká 80 a jejich délka se pohybuje od několika desítek až po 600m; maximální převýšení parcely je 140m; **každý student ateliéru dostává prostor jedné parcely pro svůj návrh**

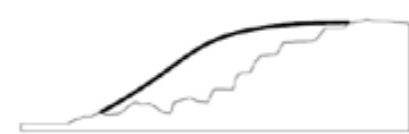

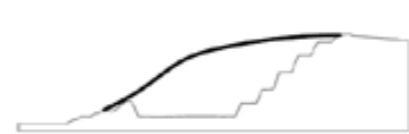
1

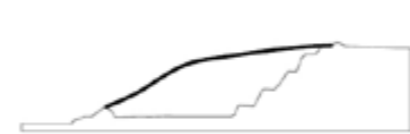
11

21

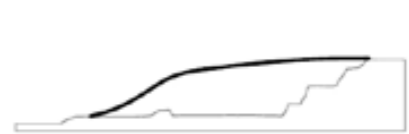
31

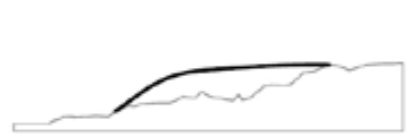
41

51

61

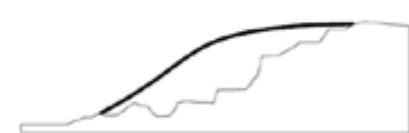
71

2

12

22

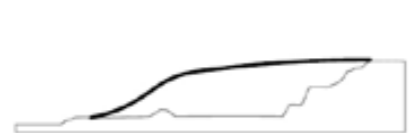
32

42

52

62

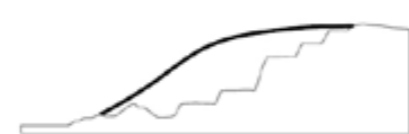
72

3

13

23

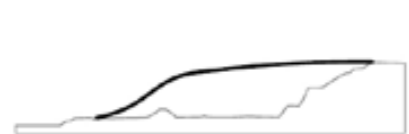
33

43

53

63

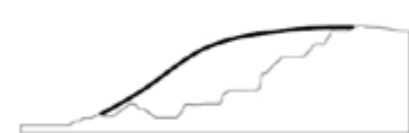
73

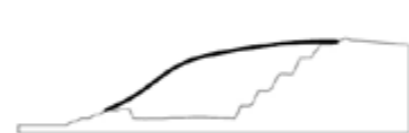
4

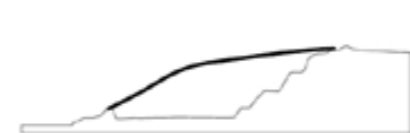
14

24

34

44

54

64

74

5

15

25

35

45

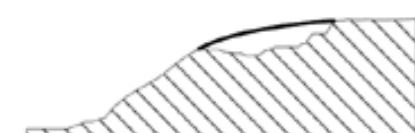
55

65

75

6

/jižní deska slotu pro diplomní projekt/
0 100m 500m

16

26

36

46

56

66

76

7

/severní deska slotu pro diplomní projekt/

17

27

37

47

57

67

77

8

18

28

38

48

58

68

78

9

19

29

39

49

59

69

79

10

20

30

40

50

60

70

80

co je víra ve 21. století? co je duchovní život? jaké povahy je jeho hranice s materiálním světem? jak navrhnout interface? proč má být toto místo uzavřené? jak má být uzavřené? dobrovolné / nedobrovolné uzavření? jak má být napojené na okolní svět a společnost? jaké povahy je víra a jaké je závislost / duševní nemoc / labilita? život v duchovní rovině / materiální rovině / virtuální rovině? virtualita a víra? co musí člověk víře dát a co dostává? jaké jsou materiální potřeby kláštera? jaká je jeho finanční bilance? jak na sebe může vydělat? výroba? zemědělství? vzdělávání? umění? jak se vyvíjela pozice klášterů v rámci kulturní složky světa? kde je dnes? kde může být? pro koho je klášter? jaká byla východiska pro typologii kláštera? na co reagovala? na co má reagovat dnes? má se změnit? klášter a lom - existují paralely? obecněji: jaký je společenský / historický / prostorový / místní kontext pro vznik kláštera a jak ovlivní návrh? možné výsledky? klášter? vězení? psychiatrická léčebna? domov pro kyber nerdy / hackery? vzdělávací centrum? kulturní středisko? farma? továrna? kombinace????

PROGRAM

PRAVOSLAVNÝ KLÁŠTER

VÍRA, SPOLEČNOST A KLÁŠTERNÍ ŽIVOT

Jako téma diplomního projektu jsem si vybral klášter. Clastrum znamená v latině uzavřené místo. Kláštery byly vždy jádrem kultury a duchovního života, přísně chráněné a uzavřené před světem, přesto však často v bezprostřední blízkosti či přímo uvnitř sídla. Lom na Zbraslavi je analogií stavu separace a zároveň blízkosti – jak v měřítku Zbraslavi, tak v měřítku Prahy. Projekt plně využívá tohoto charakteru místa, které podtrhuje podstatu klášterního života.

Dalším významným důvodem pro výběr tématu byla přítomnost klášterní tradice na Zbraslavi. Cisterciácký klášter, fungující zde od konce 13. století do konce 18. století měl pohnutou historii, zažíval období velkého rozkvětu, ale i pohrom během husitských válek či za třicetileté války. Nakonec po zavedení císařského dekretu Josefa II o rušení některých klášterů, zanikl. Místo tak přišlo o centrum duchovního života. Návrh nového kláštera je pokusem o znovuoživení duchovní síly místa, být v odlišné lokalitě, odlišným přístupem a s jiným náboženstvím.

K výběru pravoslavného kláštera vedlo několik podnětů. První podnět vychází z neprobádanosti tématu pravoslavné architektury v ČR, dalším důvodem je snaha o pochopení silné, na první pohled snad i přehnané konzervativnosti pravoslavní, která je dnes terčem kritiky a velkým tématem napříč společenskými skupinami a státy (viz kauza Pussy Riot). Poslední důvod je čistě osobní – jako vyznavače tohoto náboženství mě toto téma přirozeně zajímá a v práci se mimo jiné dotýkám otázek, které ve mně víra vyvolává a které mám potřebu si ujasňovat.

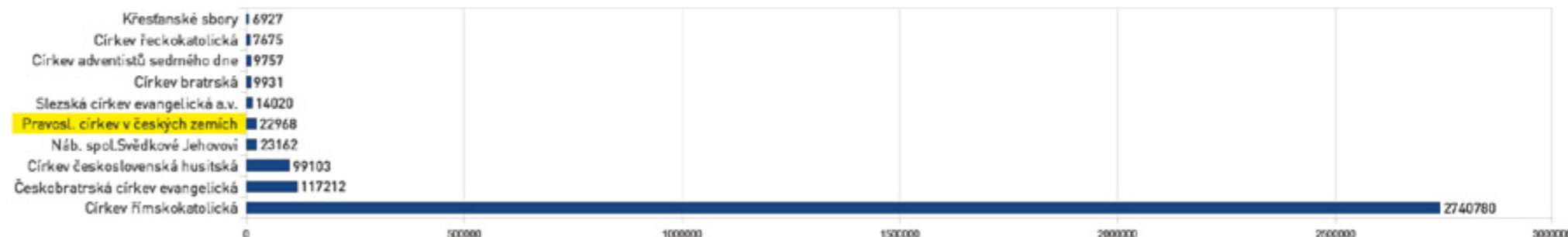
Pravoslavná církev je v ČR dle údajů ČSÚ pátou nejrozšířenější mezi lidmi, vyznávajícími náboženství. Z pohledu institucionálního je Pravoslavná církev v českých zemích a na Slovensku tzv. autokefální církví, což znamená, že je samostatná a má vlastní pravomoci. Autokefálních pravoslavných církví je na světě 15; nejpočetnější z hlediska věřících je Ruská pravoslavná církev (50-100 mil.). V ČR a na Slovensku se počet pravoslavných věřících pohybuje celkově kolem 150 tisíc, z toho oficiálně dle sčítání je v ČR kolem 23 tisíc věřících. Tato čísla však nezahrnují turisty a dělníky, dočasně zde pobývající; celkový odhad je tedy o dost vyšší – kolem 100 věřících.

V ČR se nachází 8 pravoslavných klášterů. Většina se nachází v severozápadních Čechách a na východní Moravě. Je to nejspíš dáno větší hustotou pravoslavných věřících, přesto ačkoli má Praha silnou tradici pravoslavní, žádný pravoslavný klášter nemá. U českých klášterů se většinou nejedná o velké samostatné komplexy, ale spíš o skromné prostory, vzniklé v běžných světských objektech částečnou úpravou dispozic. Tyto kláštery mají kapacitu několika osob a slouží především k ubytování poutníků. Jejich programem je tedy především pomoc potřebným z řad věřících. Návrh kláštera na Zbraslavi tento základní program rozšiřuje o Středoevropskou školu ikonopisectví, která vytvoří širší podmínky jak pro poutníky, tak především pro zájemce o výuku tohoto řemesla a o mnišství z celého světa. Klášter je navržen jako mužský.

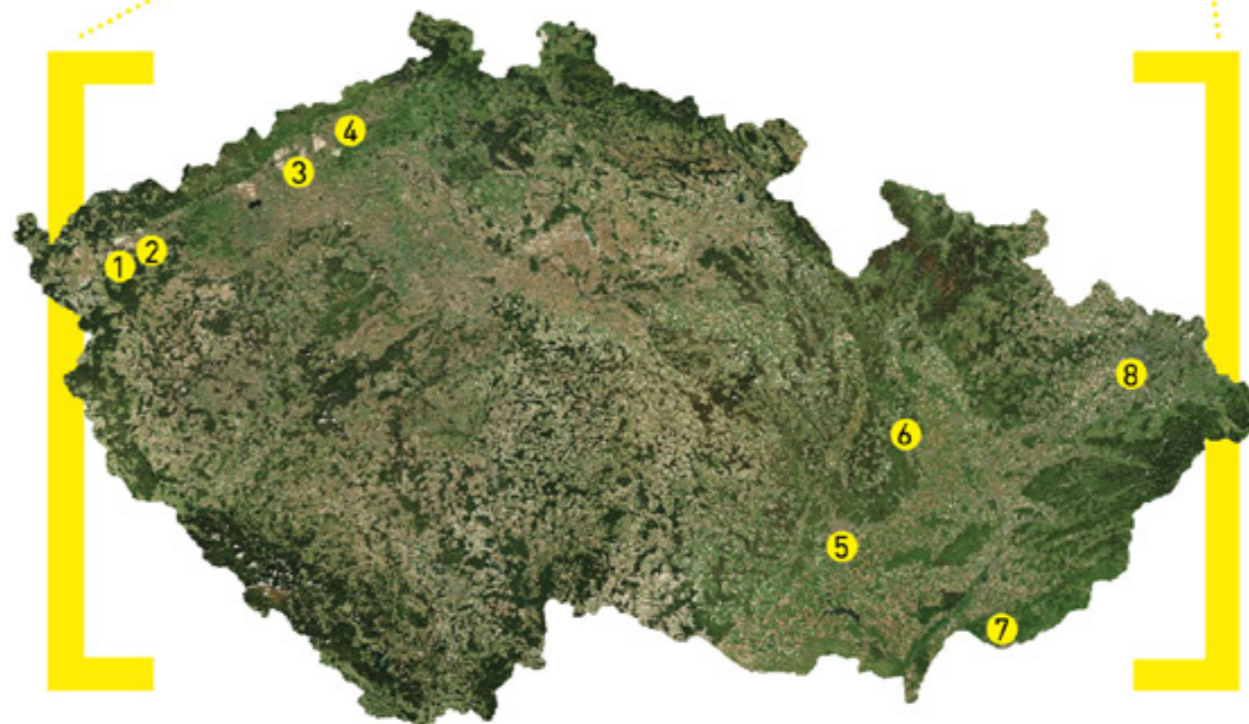
pozn.: více o historii pravoslavných klášterů v části „Architektura“.

PODÍLY CÍRKVÍ MEZI OBYVATELI ČR, VYZNÁVAJÍCÍMI NÁBOŽENSTVÍ

(DATA - ČSU R. 2001)

PRAVOSLAVNÉ KLÁŠTERY VE SVĚTĚ (ÚDAJE JSOU ORIENTAČNÍ - DATABÁZE SE STÁLE ROZŠÍŘUJE)

(ZDROJ: [HTTP://MAPS.YANDEX.RU/](http://maps.yandex.ru/))

PRAVOSLAVNÉ KLÁŠTERY V ČESKÉ REPUBLICĚ

- 1/ Monastýr sv. Václava a sv. Ludmily v Novém Sedle
- 2/ Monastýr sv. Mikuláše na Doubské hoře u Karlových Varů
- 3/ Monastýr sv. Prokopa Sázavského v Mostě
- 4/ Monastýr sv. Rostislava v Chabařovicích
- 5/ Monastýr sv. kněžny české Ludmily
- 6/ Monastýr Zesnutí přesvaté Bohorodice ve Vilémově
- 7/ Monastýr svatého mučedníka Gorazda v Hrubé Vrbce
- 8/ Monastýr svatého Panteleimona v Ostravě

ŠKOLA IKONO- PISECTVÍ

NÁBOŽENSKÉ UMĚNÍ V MINULOSTI A DNES

Velmi významnou v pravoslavném křesťanství je tradice ikonopisectví. Pravidla a principy psaní a čtení ikon zůstávají po staletí neměnná, přetrvává též klasické formální pojetí obrazu ikony. Podobně, jako ve východokřesťanské architektuře, i v umění ikonopisectví přetrvává silná tradice, nenarušena zářezem modernismu, který výrazně proměnil sakrální umění a architekturu západu.

Ikona má v náboženské tradici 4 hlavní aspekty: didaktický (doslovný výjev z bible), symbolický (odpovídající symbolické rovině bible), mystický (postavy zobrazené na ikoně jsou v tomto zobrazení přítomné – je to jejich zpřítomnění ve světě) a liturgický (těsně souvisí s mystickým; ikona jako objekt je nabitá Božskou energií).

Během staletí se ve východokřesťanském světě objevovaly školy ikonopisectví s jedinečným charakteristickým rukopisem. Mezi centra tohoto umění patří města Palech, Kargopol, Mstera či Větka. Velmi často se takovými centry stávaly právě kláštery.

Ambicí projektu je vytvoření nové Středoevropské školy ikonopisectví, sídlící v klášteře. Jsou tu vytvořeny podmínky pro rozvoj tohoto umění, jeho studium a šíření. Budou sem pozvány mistři ikonopisectví, aby vyučovaly své řemeslo. To by mělo vzbudit pozornost potenciálních zájemců o studium a mnišství, ale také zájem o ikony, řezby a další předměty vytvořené v dílnách kláštera. Prodej ikon do ČR i do zahraničí může být výraznou položkou příjmů do rozpočtu kláštera.

Andrej Rublev - Archanděl Michael

OBYVATELÉ KLÁŠTERA

VZTAHY A HIERARCHIE

Společenství pravoslavného kláštera má výraznou hierarchii funkcí a skupin. Klášter obývají tři hlavní skupiny: bratrstvo, poutníci a dobrovolní pracovníci. V rámci bratrstva existuje pět hlavních hierarchických stupňů. Nejnižším stupněm jsou novicové (poslušničenství), výše v hierarchii je titul rasofoř a dále inok. Samotný titul „mnich“ je nad těmito stupni a má dva typy: mnich malé schimy a mnich velké schimy (opět hierarchicky odstupňované). Pro získání vyššího titulu musí bratr vykonat určité zásluhy. Samozřejmě hraje roli i doba pobytu v klášteře. Každý titul se projevuje určitým způsobem v doplňcích oblečení, které mniši nosí. S rostoucí vážeností titulu však také roste míra askese, kterou musí bratr podstoupit.

Druhou skupinou obyvatel kláštera jsou poutníci, kterým je poskytováno ubytování a strava. Mohou také pro klášter pracovat.

Třetí skupinou jsou dobrovolní pracovníci (trudníkové), kteří za práci dostávají jídlo a střechu nad hlavou. Z této skupiny se může zájemce postupně vypracovat až do bratrstva.

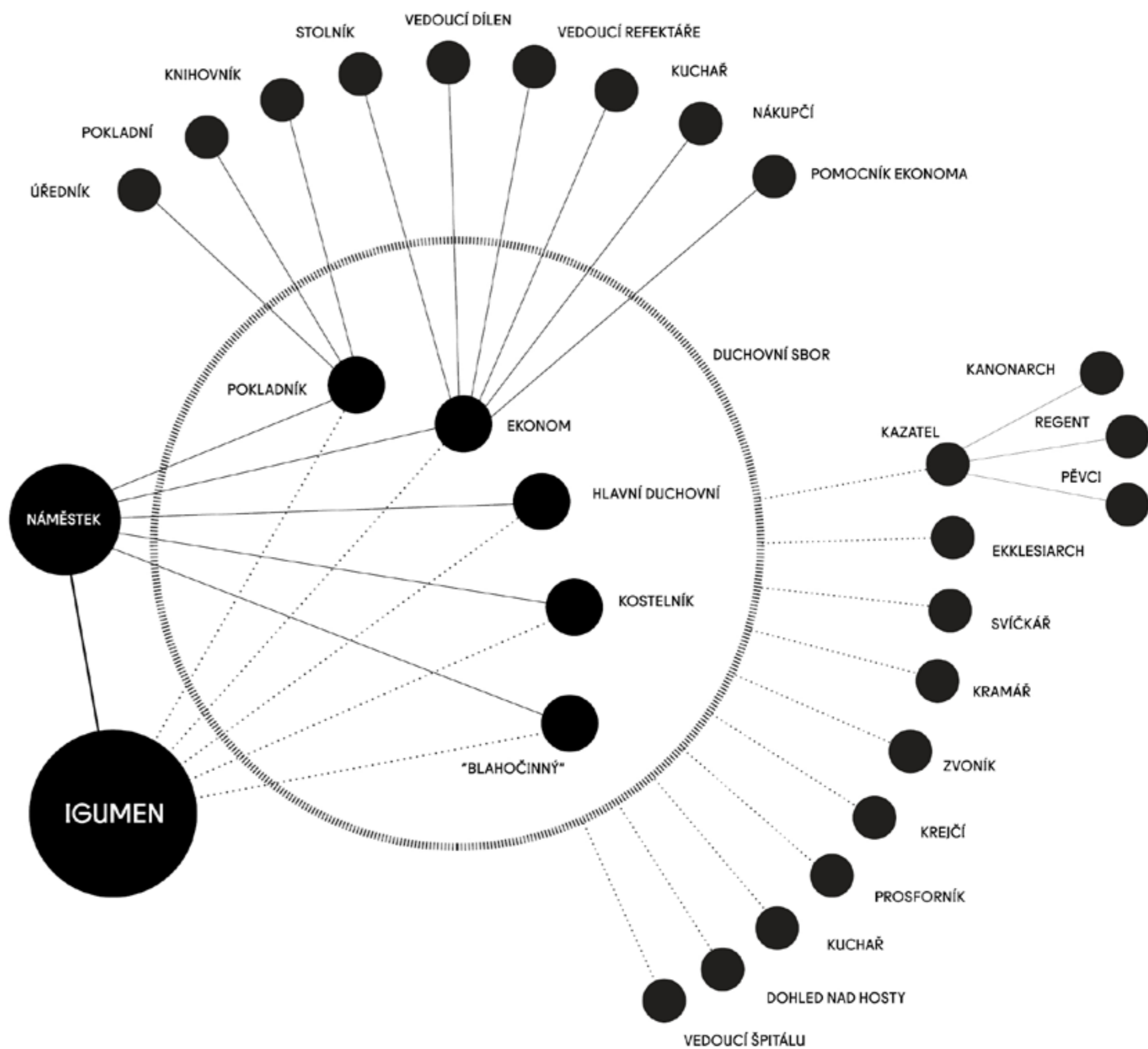
Poměrně rozšířeným býval dříve trest odvedení do kláštera pro odsouzené zločince. Takzvaná epitimie se ukládala buď na určitou dobu nebo do odvolání. Například za vraždu byl obvykle ukládán trest 25 let (což nápadně připomíná současné doby trestu ve vězeních).

Základní pravidla fungování pravoslavného kláštera obsahuje tzv. Klášterní řád (monastyrský ustav), obdoba řeholí v západním křesťanství (pravoslaví však

nemá církevní řády, ustav je sepsán představeným kláštera, může se tedy lišit klášter od kláštera). Mezi nejvýznamnější sepsané klášterní řády patří Jeruzalémský (6. st. n.l.), popisující především pravidla bohoslužeb a Sdudijský (8. st. n.l.), popisující spíše praktické fungování kláštera. Oba řády se staly základem pro většinu „ustavů“ a větší části těchto pravidel se dodržují v kláštěrech i dnes.

V čele kláštera stojí Igumen (obdoba opata), který je nejvýše v hierarchické struktuře. Igumen má náměstka, který má největší zodpovědnost za chod kláštera. Dbá na dodržování disciplíny, přijímá návštěvy, stará se o chod hospodářství atd. Igumen a náměstek mají tzv. duchovní sbor, sdružující pět hlavních funkcí: pokladníka (vede účetnictví, sepisuje majetek kláštera, vydává peníze na nákupy), hlavního duchovního (duchovní vůdce, zpovědník), tzv. blahočinného (angl. Rural Dean; dodržování pořádku a vedení deníku o činnostech v klášteře), kostelníka (soupis a ochrana majetku v kostele) a ekonoma (řídí hospodaření kláštera, dělu práce, pracovní doby, ...). Některé z těchto funkcí mají další pořízení, celková hierarchie je znázorněna na vedlejším schématu. Samozřejmě, ne každý klášter má takto úplnou strukturu, jinde zase některé funkce musí vykonávat více mnichů.

pozn.: Některá pojmenování funkcí jsou volnými překlady názvů, uváděných v rusky psaných řádech, pro některá z nich je obtížné najít český ekvivalent, proto jsou ponechány v původním tvaru s fonetickým přepisem.

TYOLOGIE

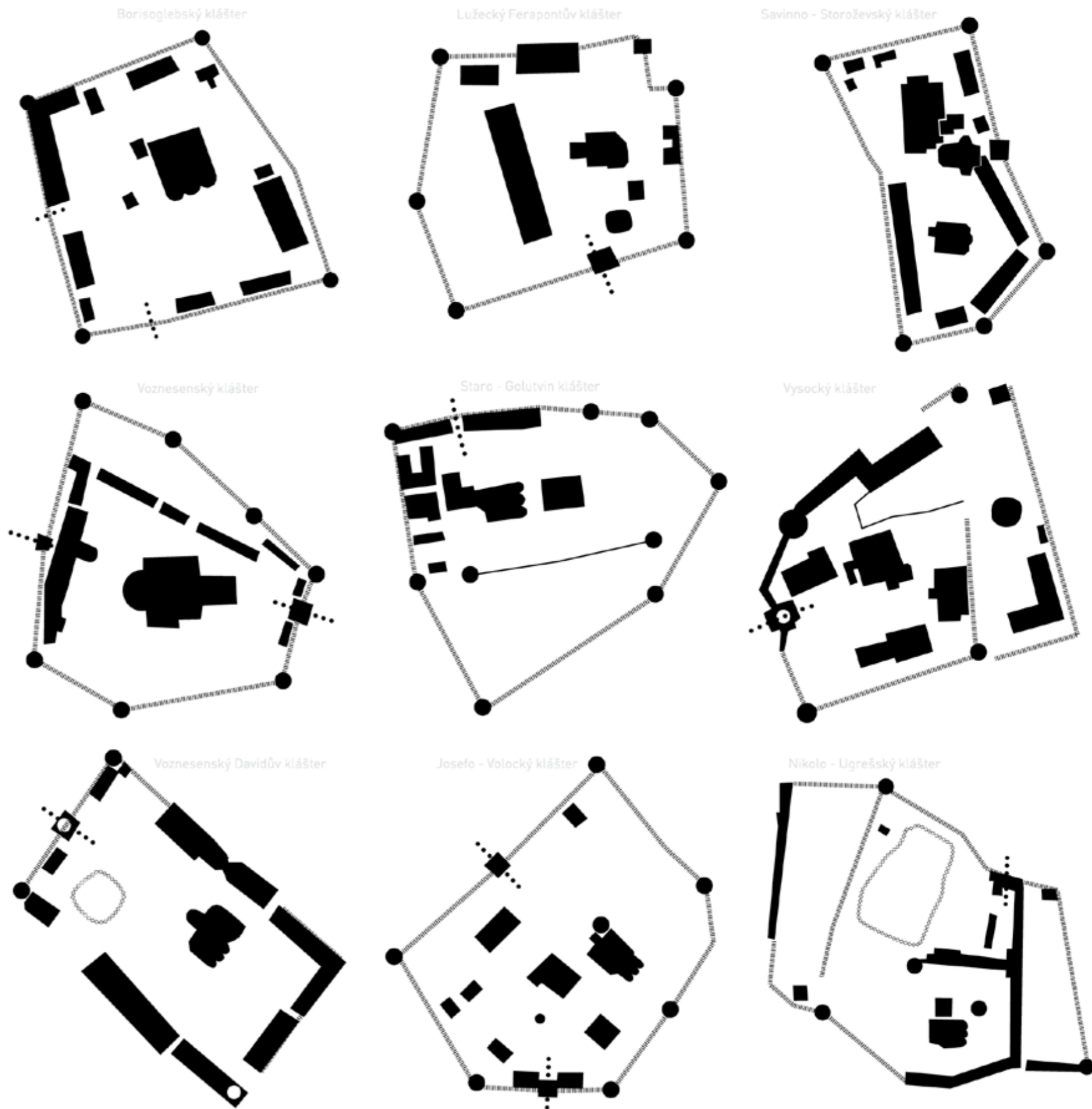
PROVOZ A PROSTOROVÉ VZTAHY

Typologie pravoslavných klášterů je poněkud odlišná od klášterů západního křesťanství. Pravoslavné kláštery 14., 15. a 16. století se rozkládají na poměrně velkých pozemcích. Po obvodu kláštera stály mohutné hradby s nárožními věžemi. Jak klášter rostl, často musel překračovat hranice stávajících hradeb, proto dnes často můžeme na klášterním pozemku najít zbytky původního opevnění. Zpravidla na západní straně kláštera se nacházel hlavní vstup – Svatá brána. Kromě této brány měl klášter často i další vedlejší vstupy. Na vstup většinou navazoval dům pro návštěvy a poutníky a objekt správy. Od vstupu vedla přímá cesta ke kostelu, který byl chorem orientován na východ. Většina větších klášterů mívala více kostelů, jeden však byl hlavní a byl umístěn v těžišti dispozice. U kostela stála většinou zvonice, která však mohla být i uvnitř jeho dispozice. Vlastní kostelík měla často také jídelna. Poměrně rozšířené byly tzv. nadbránové kostely, které stály nad obloukem hlavní brány do kláštera. Provozní a ubytovací objekty byly rozmístěny podél hradeb po obvodu pozemku kláštera. Objekty byly spojovány cestami, prostor kolem kterých tvořily zahrady a trávníky. Často byly přímo na pozemku kláštera v zahradách vytvářeny rybníky.

Asi největším rozdílem mezi kláštery východního a západního křesťanství je nepřítomnost rajskeho dvora u pravoslavného typu. Cely (kelie) byly spojovány do obdélníkových chodbových dispozic.

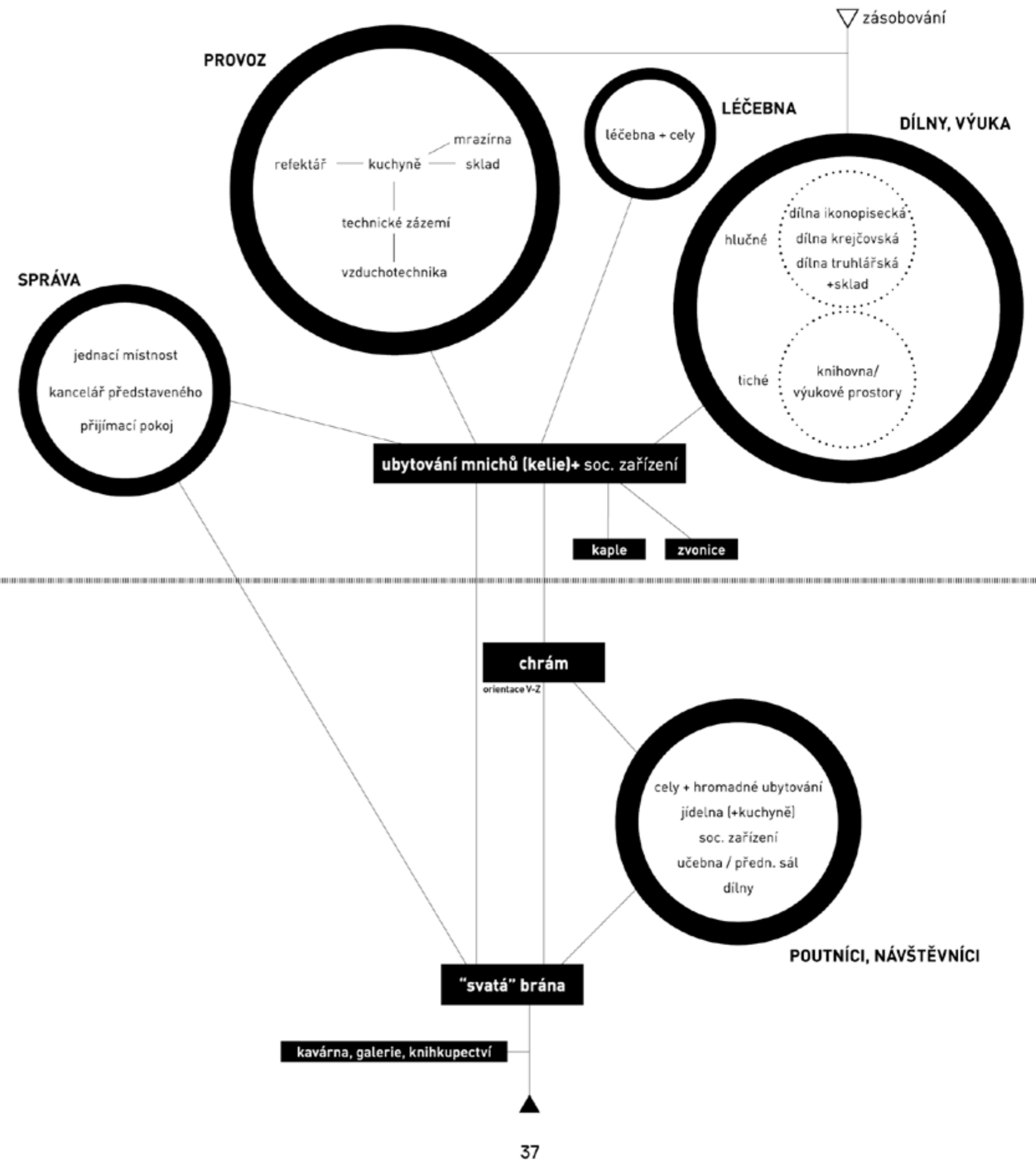
Jednu kelii obýval většinou jediný mnich (max. 2). Mezi její vybavení patřila tvrdá lavice nebo postel na spaní, oltář, stůl se židlí, truhla, police a umyvátko. V cele trávil mnich čas mimo přidělenou práci (poslušaní), bohoslužby a jídlo. Studoval náboženské texty, vyráběl drobné řemeslné předměty, uklízel apod. Nemocní mniši směli dostávat jídlo přímo do cely a nemuseli navštěvovat refektář ani poslušaní. K prostoru s celami měl běžný návštěvník vstup přísně zakázán. Pokud chtěl navštívit příbuzného mnicha, byla k tomu vyhrazena zvláštní místnost mimo kelijní objekt. Součástí komplexu byla také léčebna s celami pro dlouhodobě nemocné či infekční pacienty.

Velkou část kláštera tvořily provozní prostory, knihovny a prostory pro výuku (poměrně rozsáhlé, pokud byla v klášteře také škola). Dále tu byly stáje a chlévy pro skot a chov drůbeže, kuchyně se sklady, pekárny a další objekty, zajišťující relativní nezávislost na okolním světě. Důležitou součástí byly také dílny, kde si mniši vyráběli a opravovali oblečení, truhlářské a stolařské výrobky, svíčky apod. Kláštery byly také často nositeli ikonopisecké tradice a slavili se vlastními ikonopiseckými školami (o tradici ikonopisectví a slavném ikonopisci Andreji Rublevovi pojednává mimo jiné stejnojmenný film Andreje Tarkovského). Obecně se dá říci, že byl klášter miniaturou města, velkou část potravy produkoval sám, podobně to bylo s oblečením, nábytkem atd.

veřejnosti nepřístupná část

veřejná část

ARCHITEKTURA

ARCHETYP / TRADICE / HISTORISMUS / KÝČ?

Princip klášterního života, přijetí askeze a služby ideálům, jichž lze dosáhnout pouze sebezapřením a uzavřením se před světem (slovo monach – mnich pochází z řeckého výrazu pro „být sám“ či „osamělý“), se objevuje napříč náboženstvími. Je obsažen v učení budhismu a džinismu, myšlenka „oddělení se“ od společnosti a světa se projevuje v různých formách také v judaismu, egyptském kultu Serapise či řecké filosofii (př. neoplatonismus). V křesťanství se mnišství začíná objevovat již od jeho počátku. Má kořeny v samotářství (anachoretství), které se objevuje v 1. a 2. st. n.l. a na přelomu 3. a 4. st. n. l. již je poměrně rozšířenou formou života. Projevovalo se odchodem jednotlivců do hor či pouští, daleko od společnosti. Na začátku 4. st. se kolem těchto samotářů začaly shlukovat skupiny učedníků. Zde je tedy počátek klášterního života. Kromě samotářství, jehož pravzory byli Antonín Veliký a Hilarion Veliký, se začala šířit také forma klášterů dle pravidel zavedených Svatým Pochomiem (počátek 4. st.), které jsou základem současného společného klášterního života. Tyto dvě větve se v architektuře klášterů projevují odlišně. Zatímco samotářství vyhledávalo jednoduché jeskynní nebo horské prostředí s minimem zásahů, princip společného obývání kláštera se stal základem tradiční klášterní typologie. Šířením křesťanství se však rozrůstaly oba typy a i horské kláštery často začaly měnit podobu dle slohových tvarosloví té které epochy. Bylo to také dané tím, že se církev snažila zaměnit spontánní projevy samotářství organizovanými formami mnišství, aby nad nimi získala kontrolu. Mnoho horských klášterů můžeme najít v Řecku či Gruzii. Rozsáhlé komplexy pravoslavných klášterů na rovinách se často objevovaly přímo ve městech či v jejich blízkosti, rozmachu dosáhly v Rusku v 15. až 17. st. Měly bohatou architekturu, která kombinovala byzantské kořeny s tvaroslovím epochy vzniku

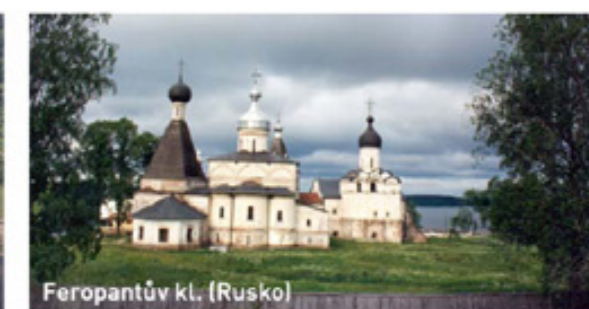
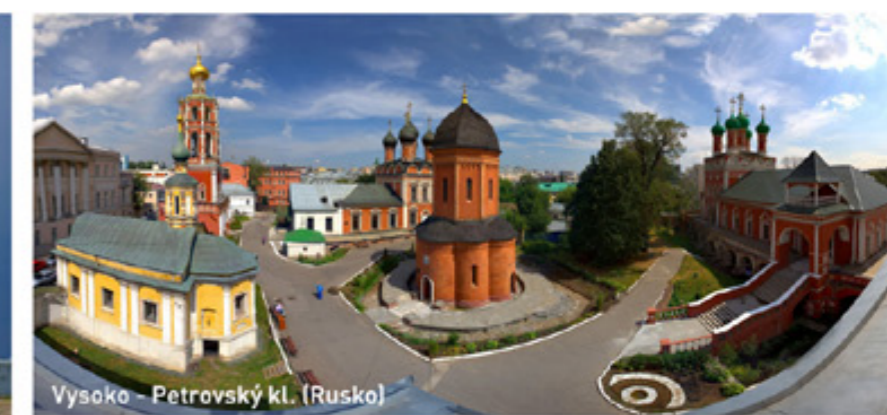
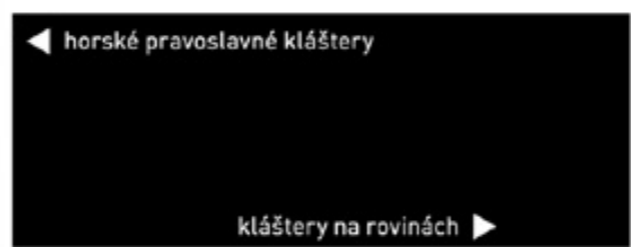
kláštera. V této době se ustálila archetypální podoba ruské pravoslavné stavby s typickými cibulovými báními, obloukovými klenbami atd. Obecně se dá ale říci, že podoba pravoslavné sakrální architektury se výrazně lišila dle místa vzniku. Zajímavé je, že po epoše ovlivnění barokem, trvajícím ve východokřesťanské architektuře až do 19. století, nepřichází výrazný zlom moderny, jaký se projevil na západě (Le Corbusier, Kahn, Niemeyer), ale naopak snaha o návrat k byzantské tradici. Kvůli tomu dnes vznikají novostavby kostelů, které jsou k nerozeznání od budov starých několik staletí. Tato zvláštní snaha o pečlivé následování tradice se oku západního pozorovatele jeví jako projev čistého historismu až kýče. Do jisté míry je to pravda, je to však důsledek silné tradice a snahy o zachování archetypů, příznačné pro toto náboženství. Tento „kýč - nekýč“ vychází z přísných pravidel utváření prostoru a formy, kde každý detail, ikona a objekt má jasně dané místo a podobu. Je velmi obtížné dnes najít příklady aplikace moderní architektury na tyto sakrální stavby, jednou z nich je St. Nicholas Church v Springdale, Arkansasu (USA) od Marlon Blackwell Architect, i zde se však objevují prvky zmíněného „kýče- nekýče“, které nezapadají do západního paradigmatu minimalistické sakrální architektury. Otázka, k jakému směru se přiklonit při vytváření současné pravoslavné architektury, je největším dilematem práce. Není možné jednoduše napodobovat historizující tvary, zároveň je nutné chápat, že jakkoli citlivý novotvar je určitým zářezem do kontinuální tradice. Tím se dostáváme do extrému na obou stranách – konzervativního pohledu náboženství a pohledu moderní architektury. Jako východisko je zvolen jediný archetypální prvek – OBLOUK, který je pokusem o smíření tohoto rozporu. Tento prvek bude použit v nejjednodušší podobě klenby.

Kostomarovský jenský klášter [zdroj foto: http://www.liveinternet.ru/user3/fermae_tanna/]

ARCHITEKTURA

ARCHETYP / TRADICE / HISTORISMUS / KÝČ?

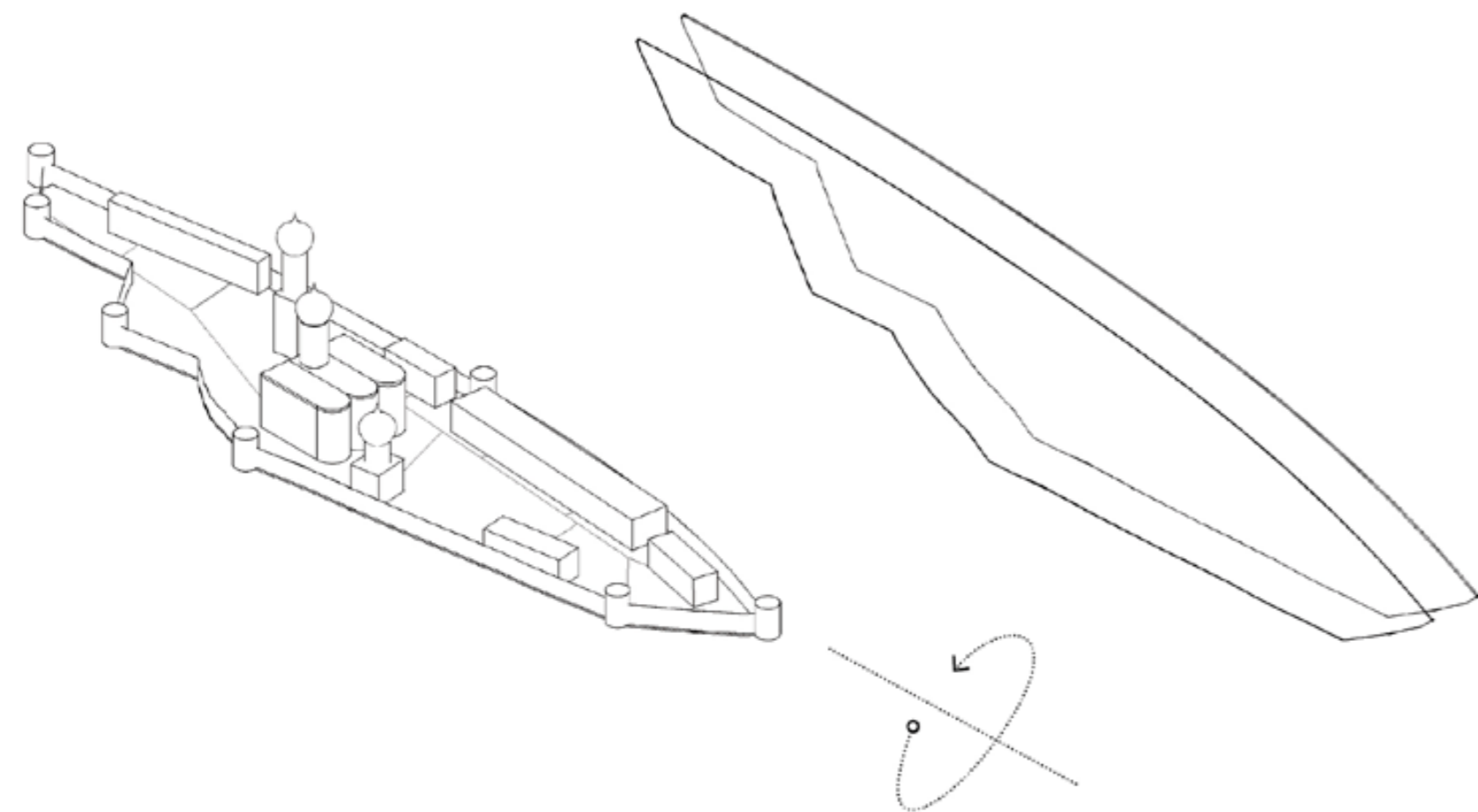

klášter
pohled do „interiéru“

KONCEPT

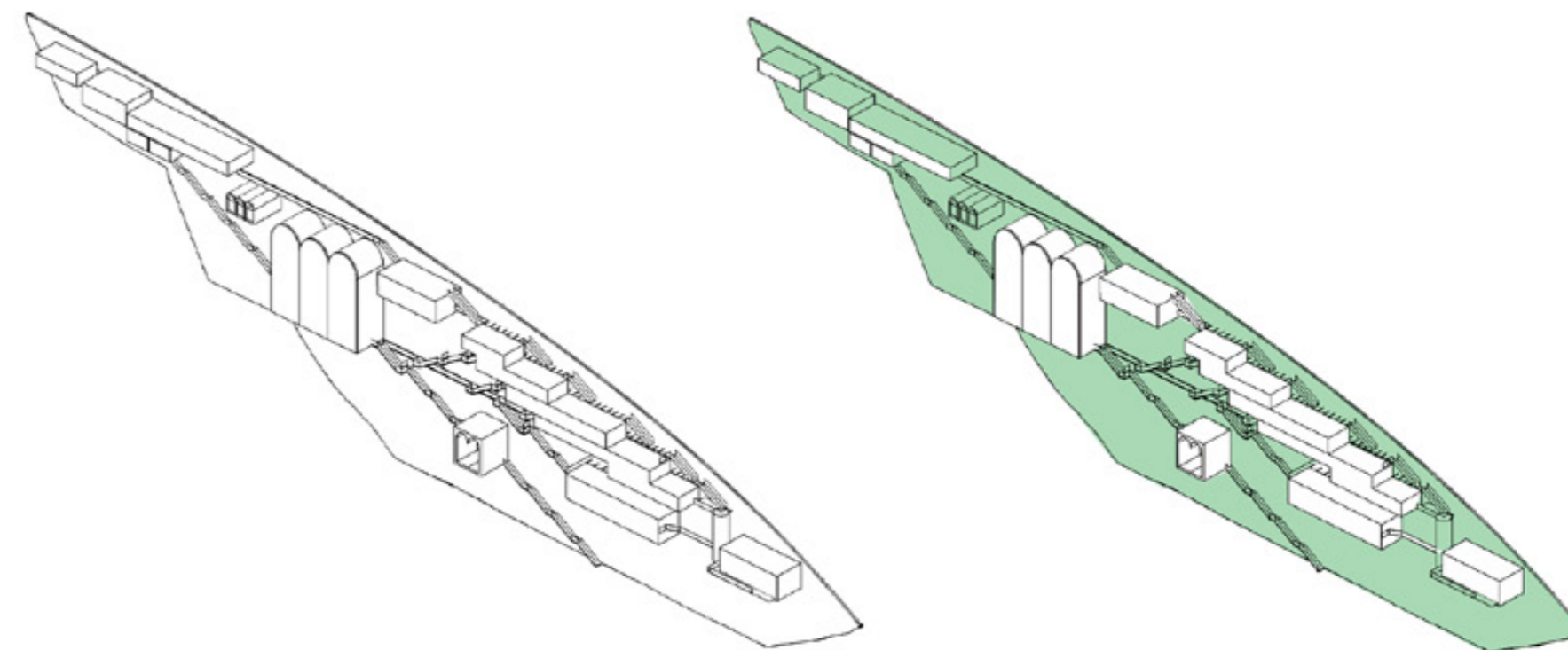
KONCEPT

ODPOVĚĎ NA KONTEXT

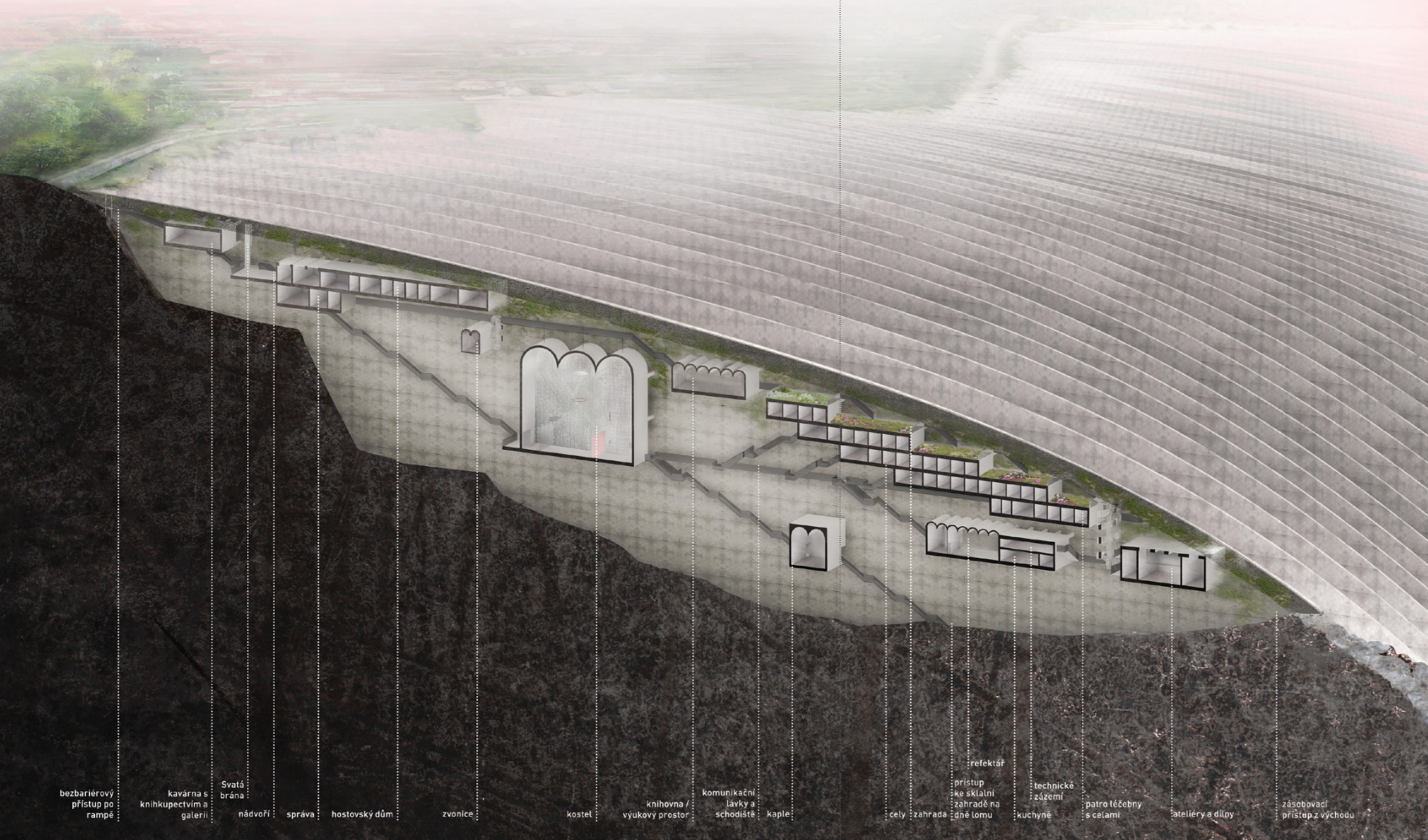
1 jako výchozí bod pro koncept slouží tradiční dispozice pravoslavného kláštera s kostelem v těžišti a budovami po obvodu; hlavní vstup přes Svatou bránu je na západě

2 toto klasické uspořádání je přizpůsobeno specifickým podmínkám úzké parcely v lomu natočením do svislé polohy a zavěšením boxů budov na nosnou stěnu lomu

3 pěší komunikace jsou tvořeny lávkami a schodišti spojujícími objekty kláštera; charakter návrhu se přibližuje původním horským pravoslavným klášterům

4 jako v klasických dispozicích klášterů, je mezi objekty vytvořena zahrada, která z květinové a zeleninové v horním pásu slotu přechází do intimní skalní na dně

bezbariérový
přístup po
rampě

kavárna s
knihkupectvím a
galerií

Svatá
brána
nádvoří

správa

hostovský dům

zvonice

kostel

knihovna /
výukový prostor

komunikační
lávky a
schodiště

kaple

cely zahrada

refektář
přístup
ke skleněné
zahradě na
dně lomu

technické
zázemí
kuchyně

patro těčebny
s celami

ateliéry a dílny

zásobovací
přístup z východu

řez
perspektivní řez klášterem

NÁVRH

SITUACE

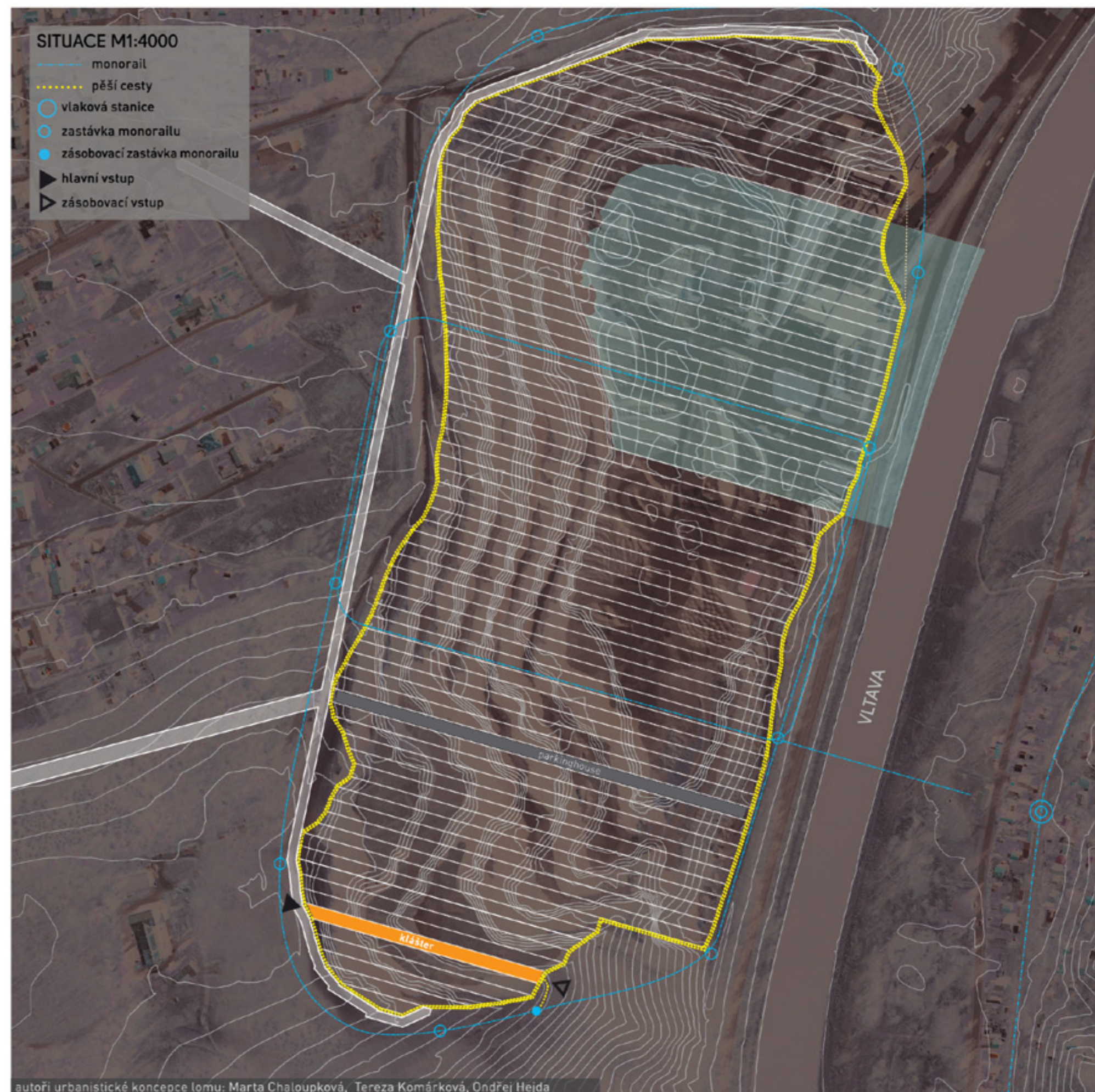
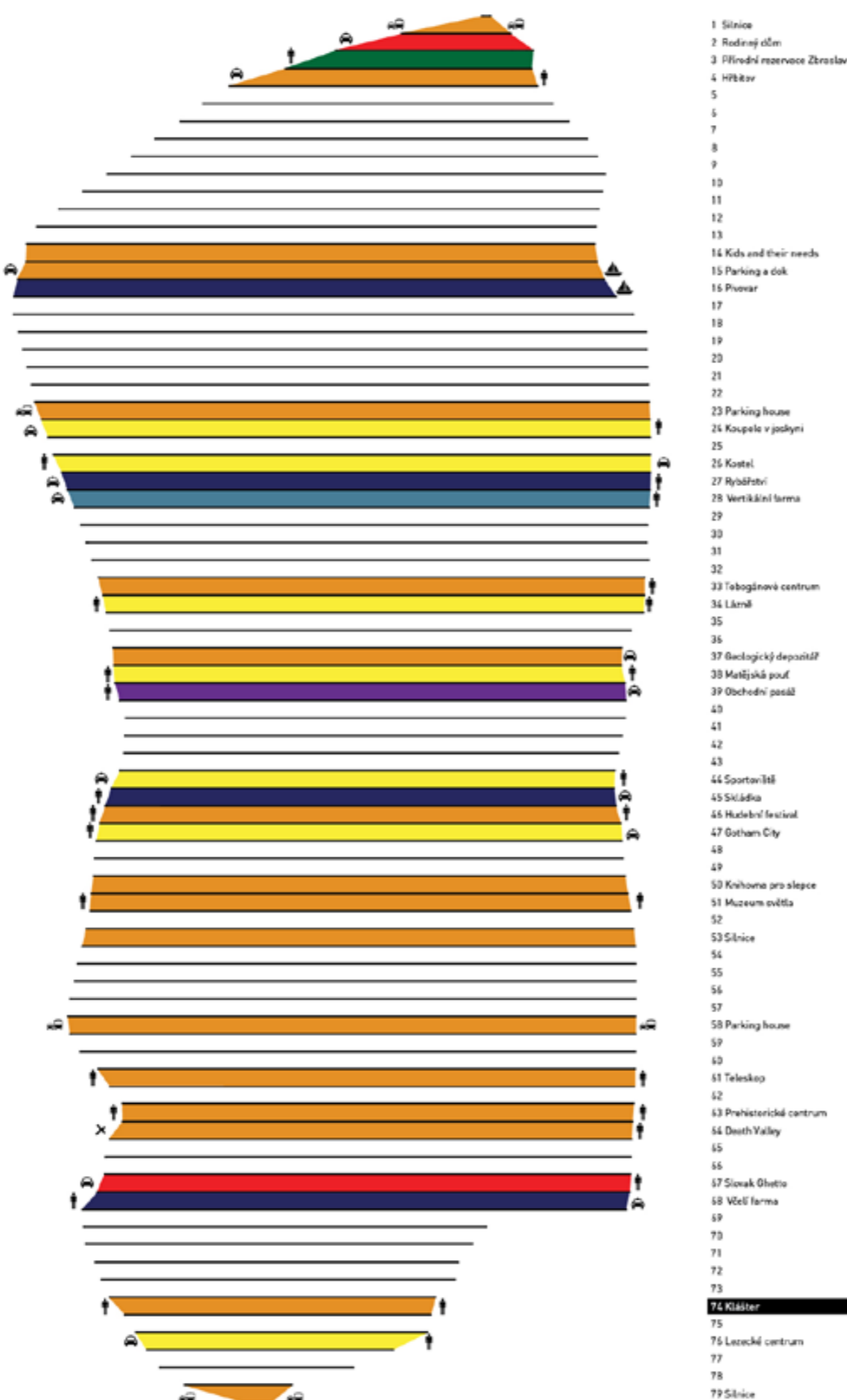

Lom se nachází v bezprostřední blízkosti administrativní hranice Prahy a leží na území městské části Zbraslav. Součástí nové urbanistické koncepce je základní nástin funkčního využití dle metody Romana Kouckého, která podporuje bohatost a mnohovrstevnatost využití. Schéma ukazuje skladbu využití vycházející z projektů vypracovaných v ateliéru Hájek-Hulín v zimním semestru 2012. V dalších semestrech se počítá se zintenzivněním bytové výstavby, tak, aby se předešlo monofunkčnosti využití.

Otázka dopravního napojení je na východní straně lomu u Vltavy řešena využitím stávající komunikace K Přehradám. Na západní straně lomu je vytvořena nová obslužná komunikace, která se dvěma přípojkami napojuje na Strakonickou, ta se po 4 km jízdy na sever napojuje na vnější městský okruh. Pro dopravní obsluhu v rámci celku lomu je vytvořen okruh systému monorail, který obepíná lom, má hustou síť zastávek a je též napojen na železniční stanici na protějším řeku Vltavy.

Západní část parcely kláštera, kde se nachází hlavní vstup, leží v bezprostřední blízkosti zastávky monorailu. Je též přímo napojena na nově vzniklou obslužnou komunikaci. Klášter využívá kapacit parkhousu, který je součástí urbanistické koncepce lomu a nachází se v docházkové vzdálenosti. Zásobování kláštera je zajištěno z východní strany parcely a slouží k němu provozní zastávka monorailu, od které vede po vrstevnici napojovací cesta k zásobovací bráně kláštera.

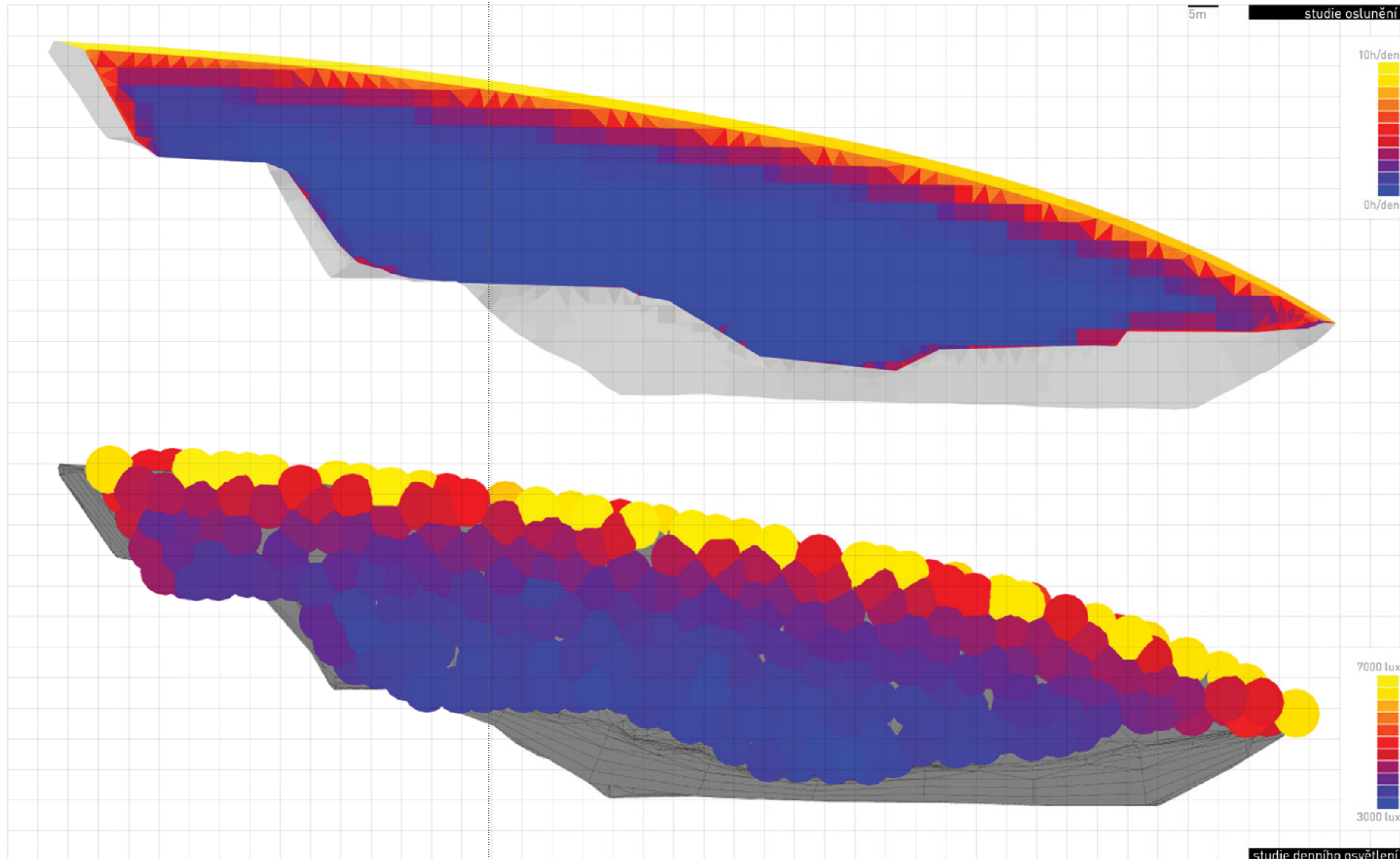
FUNKČNÍ VYUŽITÍ (STAV PRO Z.S. 2012)

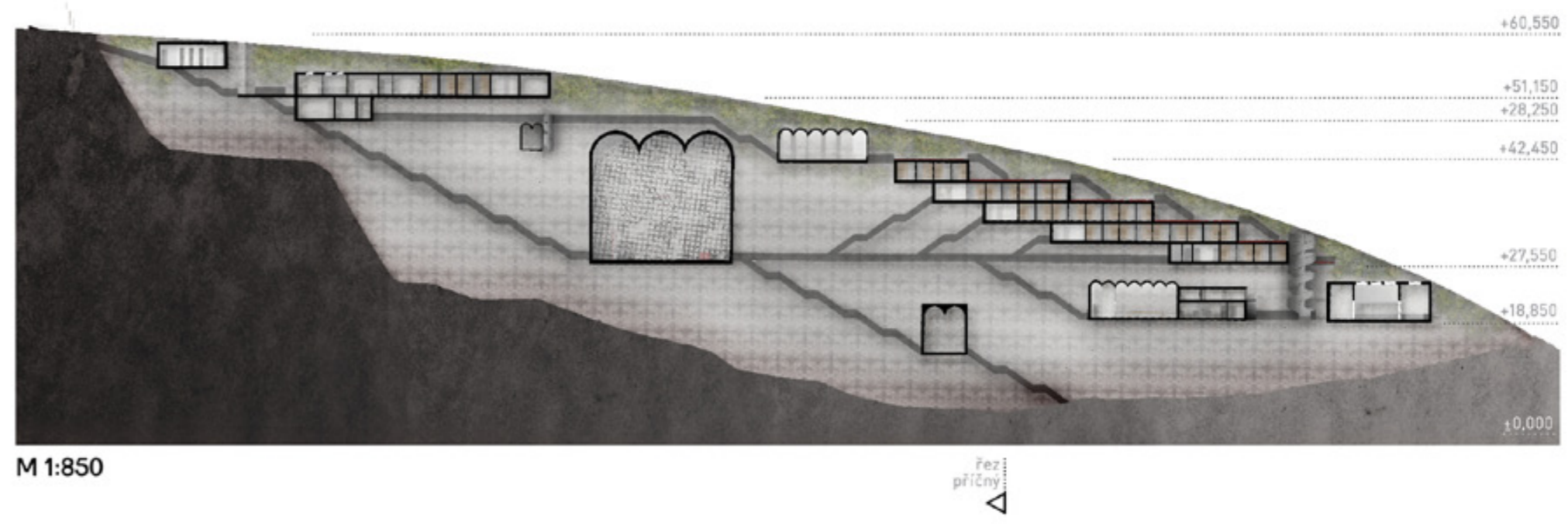
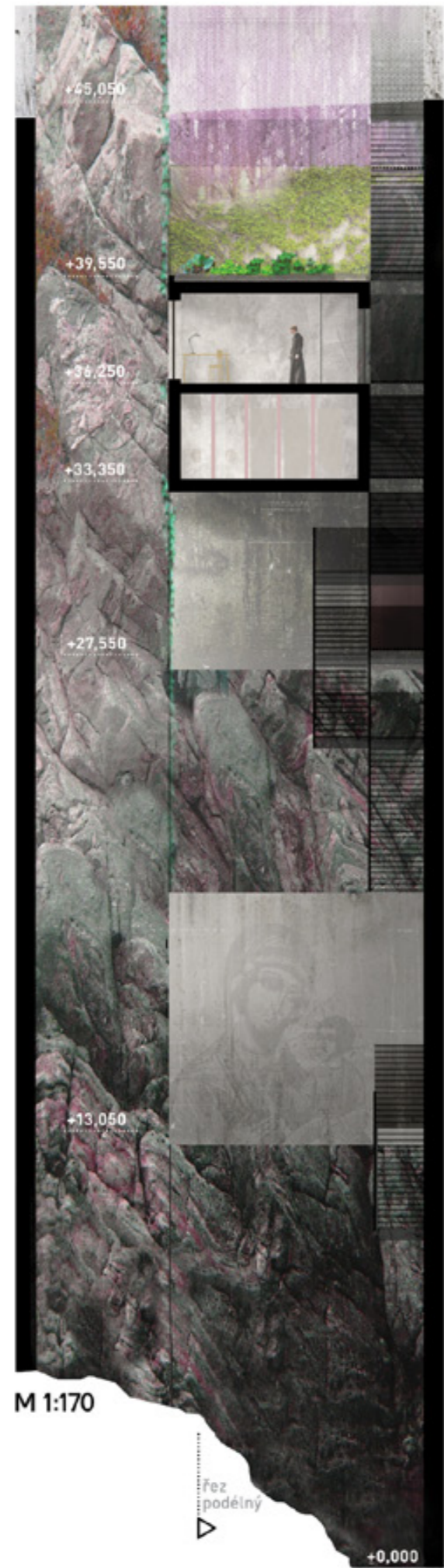
SVĚTLO

STUDIE OSLUNĚNÍ A DENNÍHO OSVĚTLENÍ

Zásadní při koncipování prostorového rozvržení kláštera byly světelné podmínky ve slotu mezi deskami. Z těchto podmínek vycházelo rozmístění obytných prostor a prostor náročných na osvětlení či oslunění. Byly provedeny studie oslunění a denního osvětlení v podélné prostorové štěrbině široké 3,5m, přiléhající k jižní desce parcely. Tato štěrbina slouží k prosvětlení kláštera do hloubky. Z výsledků vyplývá, že nejvyšší pas prostoru o hloubce 3 m je osluněn až 8 až 7 hodin denně. Cely a knihovna jsou umístěny v pásu, ve kterém přímé oslunění trvá 5 až 1,5 hodiny. V těchto místech hlavní podíl doby oslunění připadá na dopolední a pozdně odpolední hodiny, nedochází tedy k přehřívání interiéru. Dalším důvodem pro toto umístění je fakt, že mniši v celách tráví během dne pouze několik hodin ráno a pozdě odpoledne. Ze studie denního osvětlení vyplývá, že prosvětlovací dutina zajistí dostatečné hodnoty lux i v nižších částech kláštera. V nejvyšším pásu, plně vystavěném jižnímu slunečnímu záření, je navržena zahrada, pokrývající střechy objektu cel a síť, obepínající prostor kláštera. Tato zahrada se s rostoucí hloubkou proměňuje v intimnější skalní zahradu s nízkými hodnotami denního osvětlení. Dílny a ateliéry ve východní části parcely jsou osvětleny světlíky, ke kterým se dostává nepřímé odražené světlo. Jelikož se objekt dílen nachází blízko horního pásu, jeví se horní osvětlení jako optimální jak z hlediska nároků na intenzitu osvětlení, tak z hlediska minimalizace nežádoucího oslunění jižními slunečními paprsky.

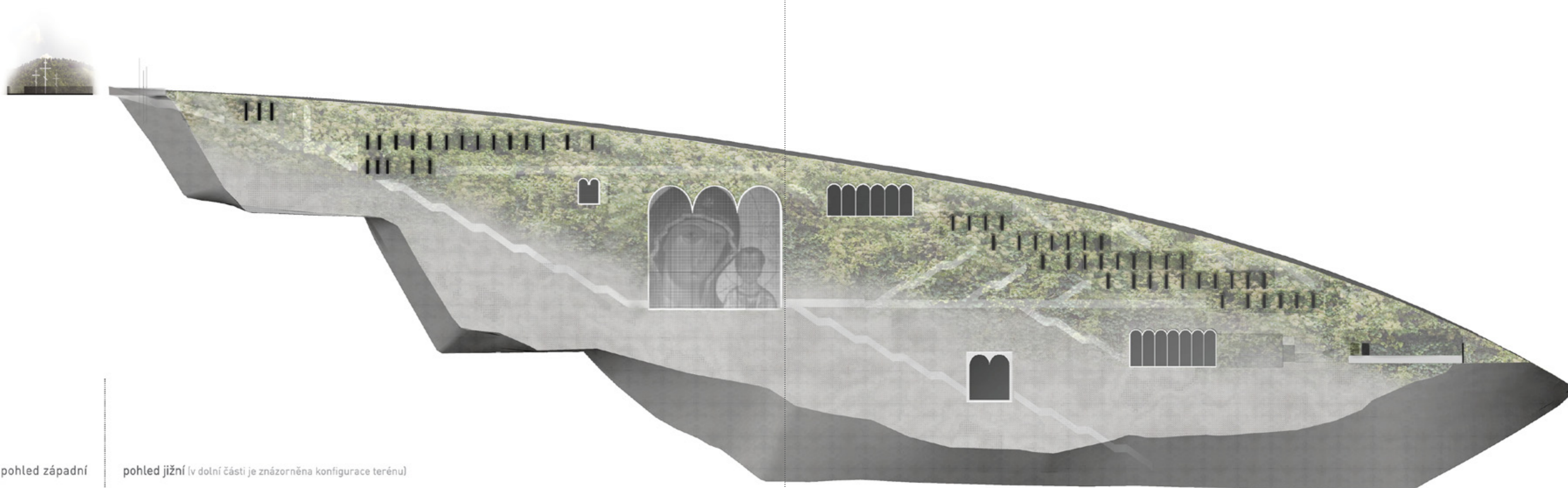

ŘEZY

POHLEDY

M 1:450

pohled západní

pohled jižní (v dolní části je znázorněna konfigurace terénu)

MĚSTO VE MĚSTĚ

ŽIVOT V KLÁŠTEŘE

Mniši obývající klášter opouštějí jeho bránu jen výjimečně. Uvnitř se odehrává každodenní sled činnosti, které utváří rámec života mnicha. Klášter je v podstatě relativně samostatnou miniaturou města, bohatou na funkce a hierarchie prostorů a dějů. Návrh kláštera ve zbraslavském lomu je tvořen třemi základními provozními celky: před Svatou bránou je to volně přístupná kavárna s knihovnou a galerií, vtahující veřejný prostor ulice do hloubky parcely, dále je to část určena pro hosty a poutníky a nakonec největší část určena pro ubytování, práci a kontemplaci mnichů.

Hlavním vstupem do kláštera je tzv. Svatá brána, umístěná na západní straně. Dnes slouží spíše jako symbolické oddělení, v dřívějších dobách však byla součástí mohutných hradeb obepínajících prostor kláštera. Na bránu navazuje nádvoří, ze kterého jsou přístupné objekt pro hosty a poutníky a také objekt správy. Přes nádvoří vede cesta ke chrámu, který je jádrem kláštera. Vstup do něj je tradičně orientován na západ a navazuje přímou cestou na Svatou bránu. Tento kostel je přístupný veřejnosti, přístup je však kontrolovaný. V období náboženských svátků je klášterní kostel vždy místem velké společenské slavnosti.

Náplní života mnicha je především účast na bohoslužbách a práce (tzv. poslušání). Cely (kelie) slouží především pro přespávání a drobné manuální práce. Volný čas, kterého není mnoho, tráví mnich čtením náboženských textů, modlitbou a běžnými činnostmi (praní, úklid cel a pod.)

DEN V KLÁŠTEŘE

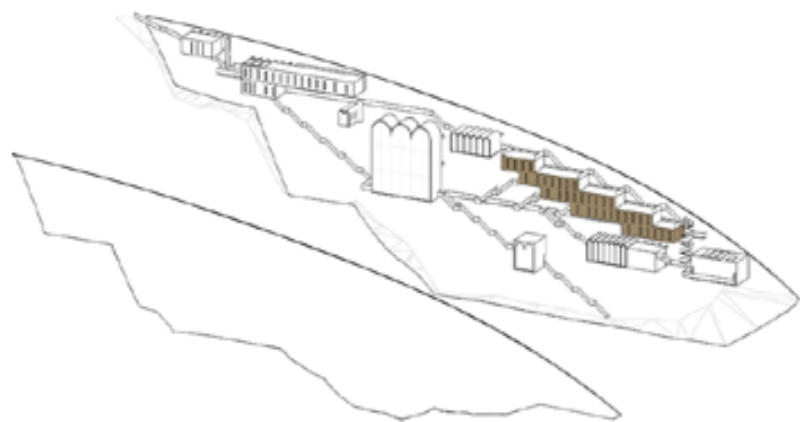
ROZVRH DNE

Rozvrh dne mnicha v klášteře určuje klášterní řád (ustav), který sepisuje Igumen a který může částečně vycházet z Sudijského řádu (8. st. n.l.), který byl po staletí normativem pro klášterní život. Konkrétní časy v rozvrhu se však mohou výrazně lišit klášter od kláštera. Zde je uváděn příklad velmi přísného rozvrhu, zaměřeného na intenzivní práci mnichů. U takového režimu se nezřídka stává, že mnich celou opouští brzy ráno a z práce či bohoslužeb se vrací v pozdních večerních hodinách. Během dne do cely chodí jen výjimečně, aby se převlekl z pracovního do čistého pro pobyt na bohoslužbě či u jídla. A ani když dorazí večer do cely, nemůže si dovolit úplně uvolnit – je potřeba uklidit, vyprat a umýt se. Někteří slabší mniši mají povoleno zůstat na poslušení (práce) v cele, kde se věnují drobným řemeslným činnostem. Jelikož má klášter školu ikonopisectví, často v rámci studia a práce v ateliéru probíhá teoretická výuka v prostorách knihovny. Zde také může mnich trávit volný čas, či si tady půjčit náboženské texty ke studiu v cele.

Co se bohoslužeb týče, povinné jsou tzv. polunošnice - modlitby, původně prováděné o půlnoci (odtud název) a dnes již jako součást ranních služeb. Poté následuje liturgie, na které zůstávají mniši, kteří mají službu, starší mniši a hlavní duchovní. Ostatní odchází plnit pracovní povinnosti. Mezi nejtěžší práce v klášteře patří služba v kuchyni a v jídelně. Tyto práce začínají kolem 7:00 a pokračují až do pozdního večera, kdy se připravuje menu na další den, myje se nádobí atd. Po večerce v 23:00 je nařízen úplný klid.

5:30

BUDÍČEK

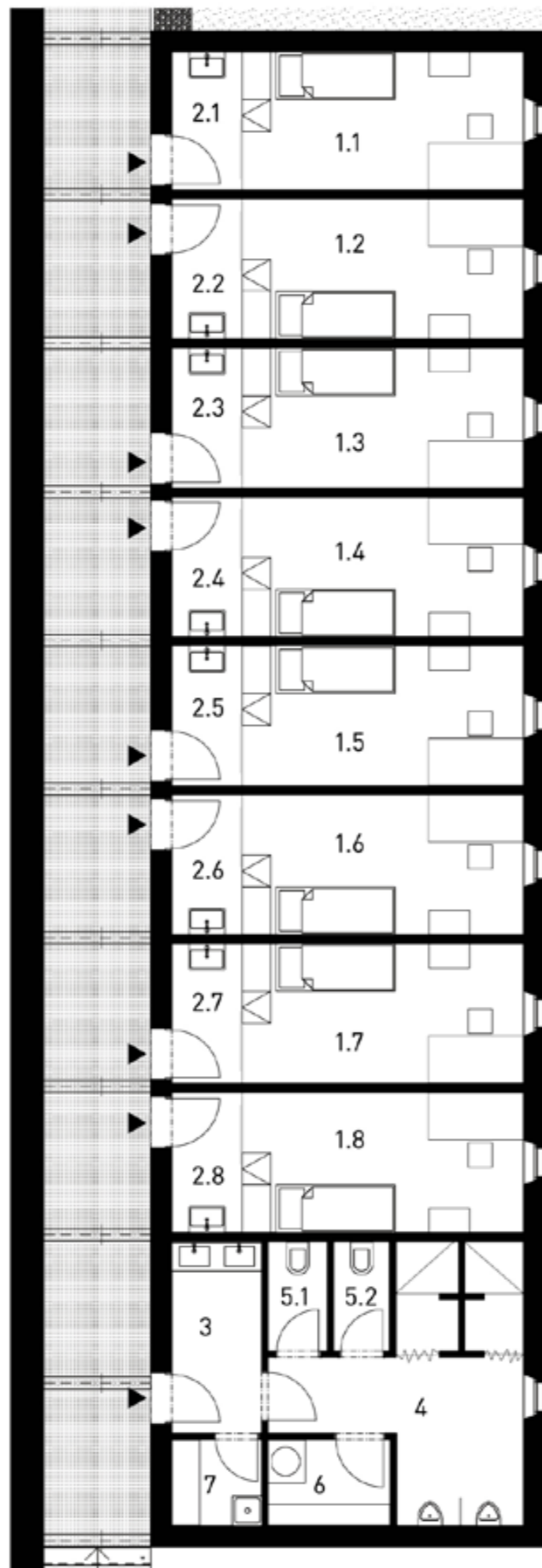
Den mnicha začíná probuzením v cele. Ta je zařízena poměrně skromně. Obývá ji jeden člověk, který má k dispozici postel, oltář, stůl s lampou a židli, police na knihy a skříň pro ukládání pracovního oblečení či nástrojů, se kterými v cele pracuje. Cely nejsou příliš prostorné, je to však záměr a ve srovnání s jinými pravoslavnými kláštery jsou kelie relativně prostorově velkorysé. V prostoru zádveří se může mnich převléci (botník je vestavěn do skříně), převléci se či provést ranní hygienu před odchodem na polunošnici. Každé patro cel má vlastní umývárnu s WC a menší prádelnou. Cely jsou prosvětleny vysokými okny, která propouští více světla, než plošně stejná okna čtvercová. Světelné podmínky kláštera jsou nastaveny tak, aby byla cela osluněna především v době pobytu mnicha a během dne se nepřehřívala přímým jižním zářením.

Každé patro cel má vlastní zahradu, o kterou se starají mniši. Touto zahradou jdou do práce, ale mohou ji také využít pro chvíle volna.

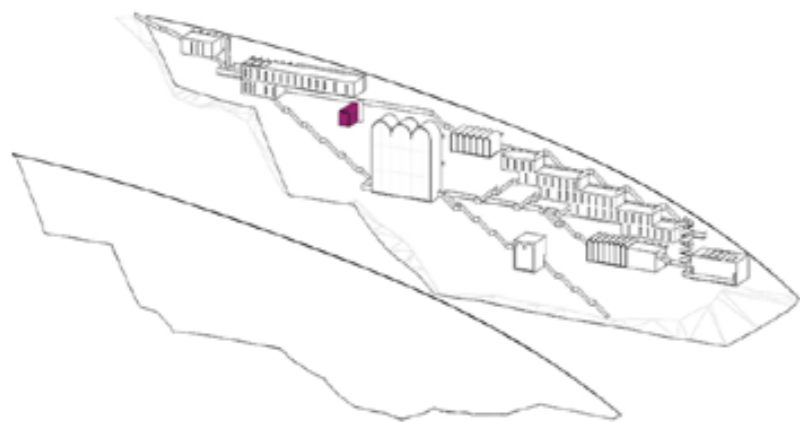
Klášter má pro mnichy celkem 26 cel (+4 v léčebně).
pozn. ostatní patra kelií se liší pouze počtem modulů.

PŮDORYS M:100

1.1-1.8 cely11m ²
2.1-2.8 zádveří2,8m ²
3 předsiň umývárny4,8m ²
4 umývárna13m ²
5.1-5.2 WC1,75m ²
6 pračka3m ²
7 úklid a nářadí 2,15m ²

6:00

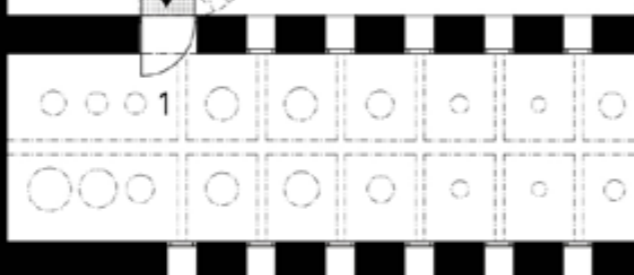
ZVONĚNÍ NA POLUNOŠNICI

Prvním zvoněním dne je svolávání na tzv. polunošnici. Modlitba, původně čtená o půlnoci je důležitou součástí denního rozvrhu bohoslužeb a jsou na ní přítomni všichni mniši. Postupně se tato modlitba přesunula do ranních hodin a stála se součástí ranního sledu bohoslužeb. Po této modlitbě začíná liturgie, na které zůstávají jen někteří mniši a zbytek odchází do práce.

Zvonice je důležitou součástí kláštera – udává denní rytmus a upozorňuje na důležité události. Zvon samotný má silnou symboliku a byl vždy považován za jedno z největších bohatství kláštera, kostela či sídla. Zvonice je navržena s ohledem na prostorové uspořádání kláštera v jeho těžišti tak, aby se zvuk dostal i do odlehlejších částí dispozice. Při návrhu zvonice je z hlediska uspořádání zvukových otvorů důležité tyto otvory umísťovat mimo místa úderu srdce o zvon. Plocha otvorů má být v rozmezí 5-10% celkové plochy stěn zvonice. Tak dojde k optimálnímu mísení zvuku a ze zvukových otvorů vyjde vyvážený a plný. Obrázek napravo ukazuje ilustrativní rozmístění zvonů – konkrétní uspořádání zvonu bude zpracováno ve spolupráci se zvoníkem a statikem. Zvoník (zvoníci) se do zvonice dostává točitým schodištěm z lávky, vedoucí od cel v horní části kláštera. Zvonice je nasvícena zespoda, aby světla neoslňovala zvoníka při hře.

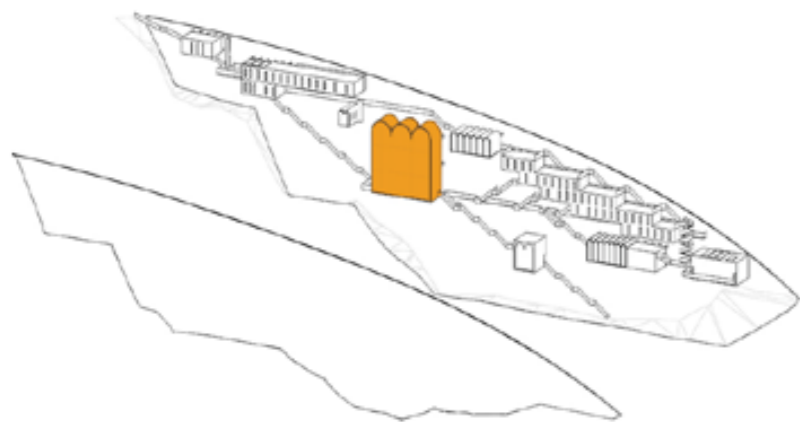
PŮDORYS M:100

1 zvonice21m²

uspořádání zvonů je ilustrací - projekt bude rozpracován zvoníkem a statikem

8:00

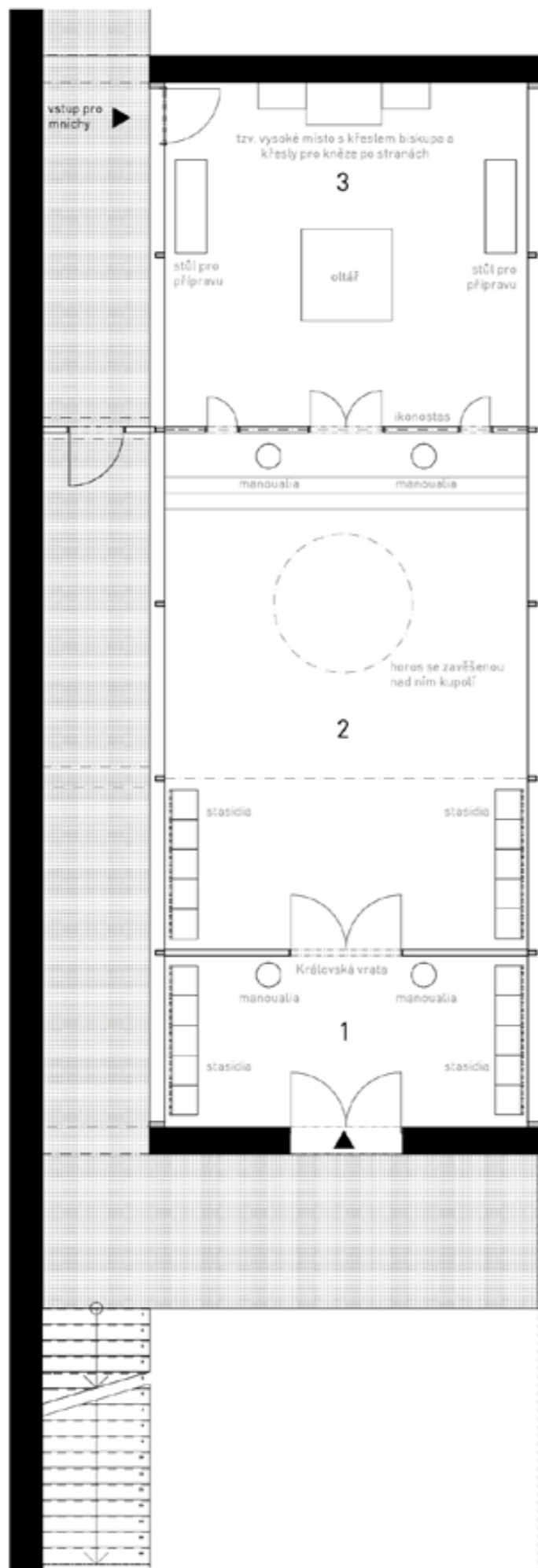
BOHOSLUŽBA

Kostel je srdcem kláštera, odehrává se tu každodenní sled bohoslužeb. Vstup do chrámu je ze západu. Dispozice pravoslavných kostelů se poměrně výrazně liší od západokřesťanských. Základními částmi chrámu jsou narthex, loď a oltářní část. Narthex je vstupní prostor, oddělující vnější svět, zůstávají zde věřící jiných náboženství či v případě kláštera návštěvníci z venku. Loď je hlavním prostorem chrámu a je od narthexu oddělená Královskými vraty, po stranách kterých stojí velké svícny, zvané manoualia (symbolizují sloupy ohně, osvětlující cestu Izraelitům při exodu z Egypta). V lodi věřící stojí (před Bohem), po stranách jsou však vysoká křesla, zvaná stasidia, sloužící spíše jako opora při stání. V lodi stojí muži napravo a ženy nalevo (to poukazuje na rovnost všech před Bohem, jelikož mají obě pohlaví stejně blízko k oltáři). Nad lodí je zavěšen tzv. horos – kruhový prstenec s obrazy svatých a apoštolů. Nad ním je zavěšená symbolická báhň kopule s obrazem Krista. Třetí částí chrámu je oltářní prostor, oddělený od lodi tzv. ikonostasem – příčkou s ikonami, v ose které jsou hlavní vrata (v ruské církvi označována jako Carská), další dvojice vrata (Andělská) jsou na stranách ikonostasu. Tato příčka je pozůstatkem ze starokřesťanských chrámů a zachovala se pouze v pravoslaví. Na stěně za ikonostasem je velká ikona Panny Marie (zde vytvořena v reliéfu betonu, což mimo jiné zlepšuje akustiku prostoru). Za ikonostasem je oltářní stůl, po stranách jsou přípravné stoly a židle pro kněze.

Pravoslavné kostely byly v interiéru vždy bohatě popsány ikonami. Tento bohatý obrazový jazyk je v návrhu aplikován na dynamicky proměnlivé vitráže, vytvářené filmem elektropolymerického displeje mezi vrstvami zasklení. To vytváří proměnlivé světelné podmínky a zároveň vnáší prvek obrazové symboliky, charakteristický pro pravoslaví.

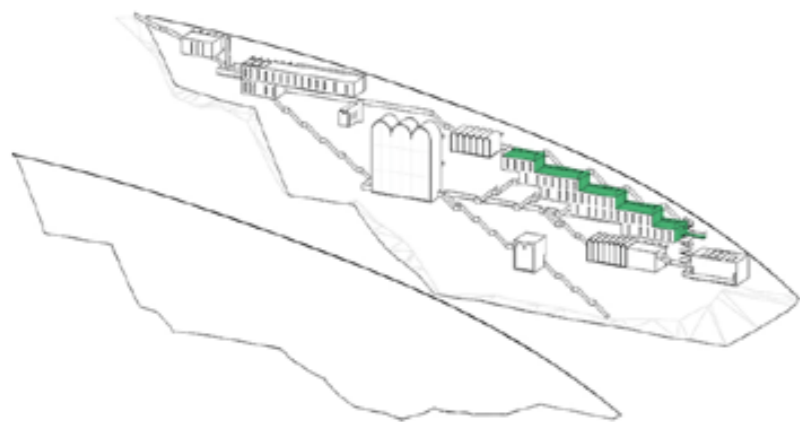
PŮDORYS M:100

1 narthex	17,8m ²
2 loď	53,5m ²
3 oltářní prostor	35,5m ²

mníši, kteří mají službu v kostele, při přípravě bohoslužby

10:30

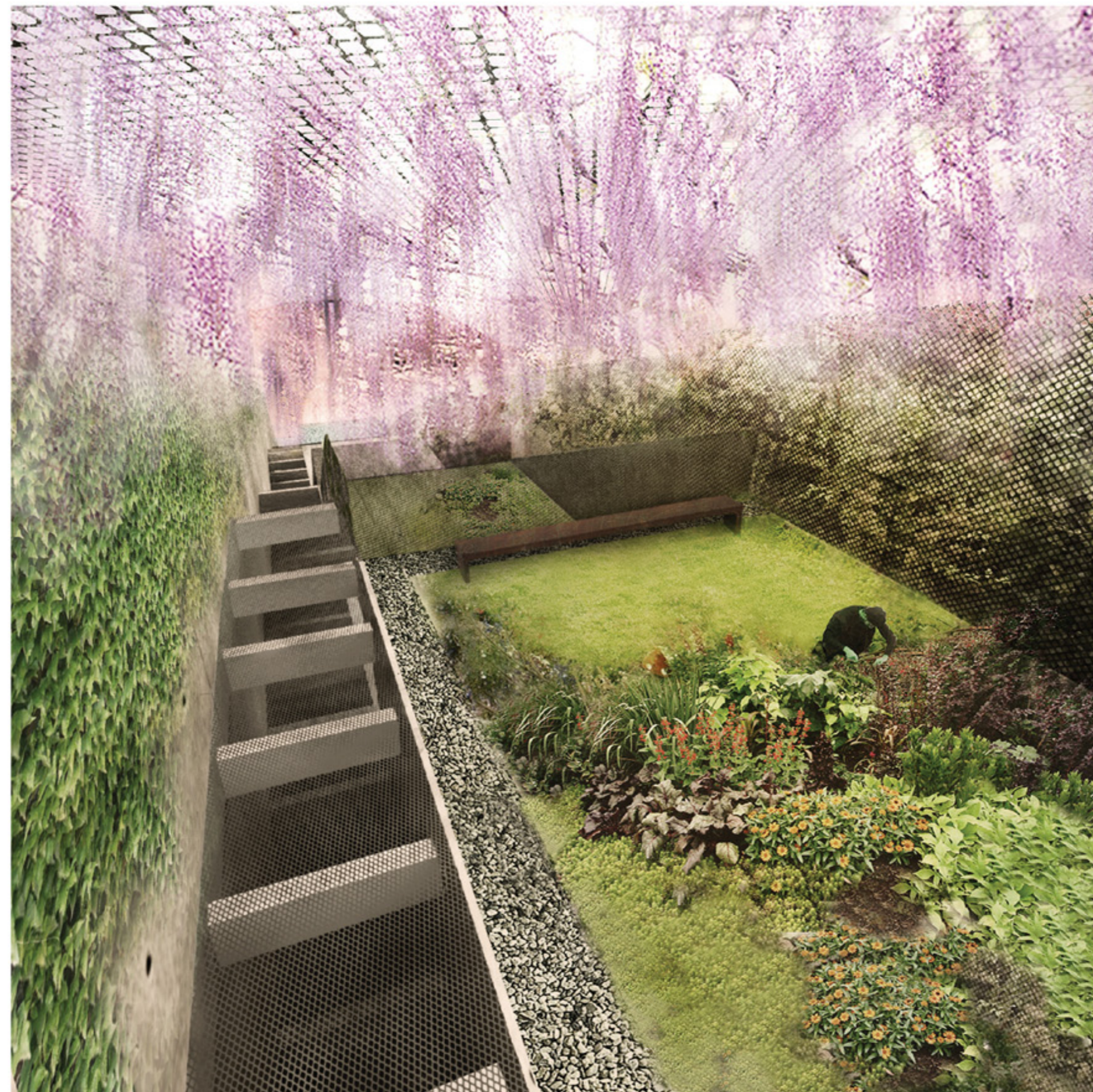
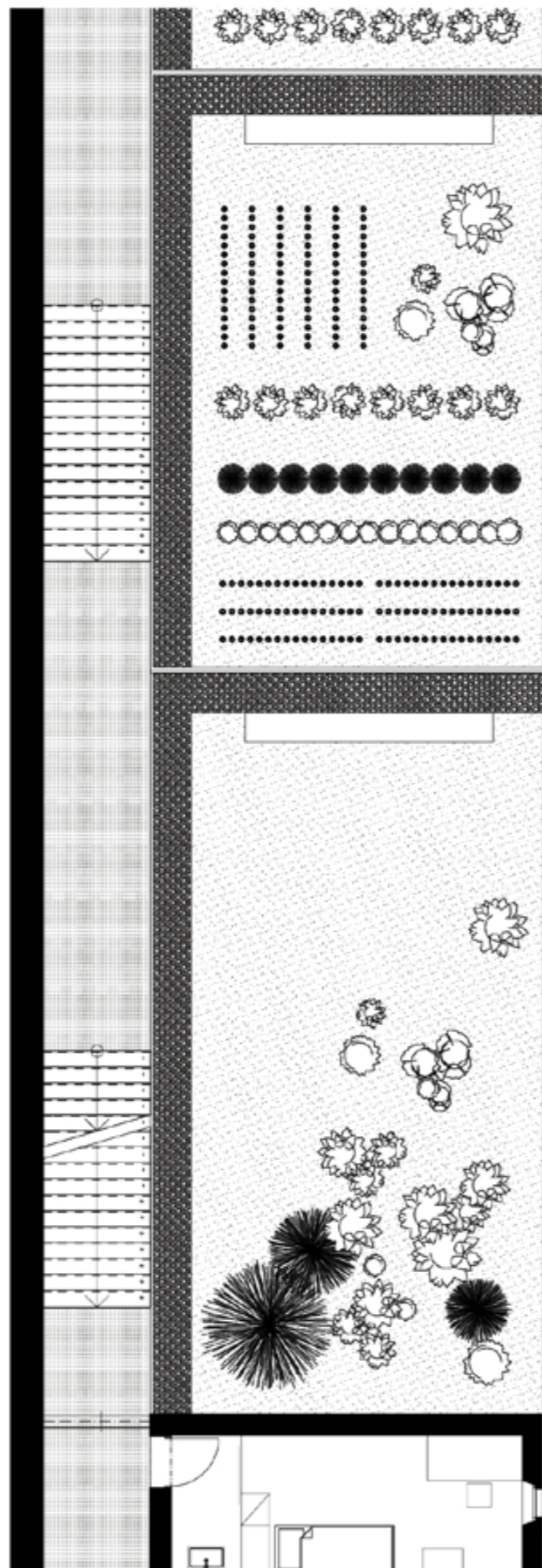

PRÁCE NA ZAHRADE

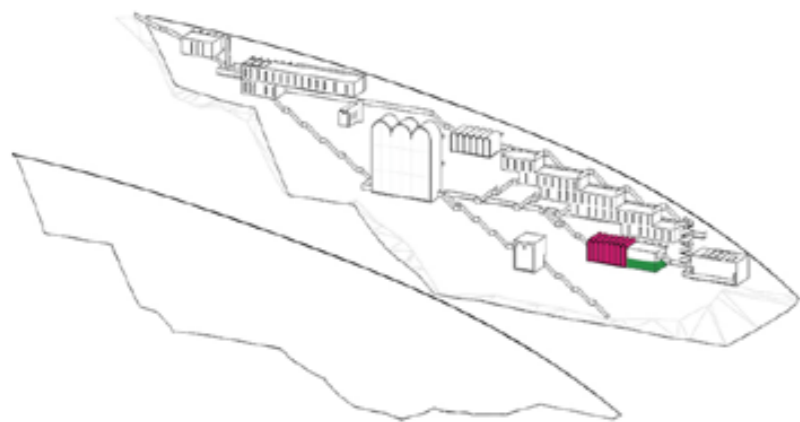
Jedním z míst, kam odchází mniši ráno pracovat, je zahrada. Ta obdelávaná tvoří zelené terasy střeš nad celami. Celý klášter je také obalen sítí pro popínavky, které utváří interiér kláštera. Rostou zde břečťan, vistárie a přísavník. Návštěvník, přicházející do kláštera vstupem po rampě se postupně „noří“ do tohoto interiéru, který je v létě rozzářen sytými barvami přísavníku a vistárie, v zimě je zase obalen jemným síťovým vlnících se stonků.

Přístup k zeleným terasám, na kterých probíhá intenzivní pěstování, je možný z každého patra kelií. Pěstuje se zde jak zelenina, tak okrasné rostliny. Kromě práce je zahrada samozřejmě také místem relaxace. Je obepnuta zpevněnými plochami pro procházení a u hrany, na které se otevírá výhled na terasy kláštera a okolní krajinu, je umístěna lavička. Přístup k zahradě mají také cely léčebny, ze které se mniši mohou dostat na výběžek lávky, který nabízí výhled na protilehlé kopce, řeku a nebe.

Pro zelenou střechu je navržena skladba ze substrátu tloušťky 30 cm, filtrační textilie, odvodňovací vrstvy, separační vrstvy a hydroizolace. Plocha jednotlivých zahradních teras se pohybuje mezi 80 a 65 metry čtverečnými. Je sem zaveden systém zavlažování a v prvním patře objektu cel je modul jedné cely nejbližší terasy vyčleněn pro zahradní nářadí.

15:30

DRUHÉ JÍDLO DNE

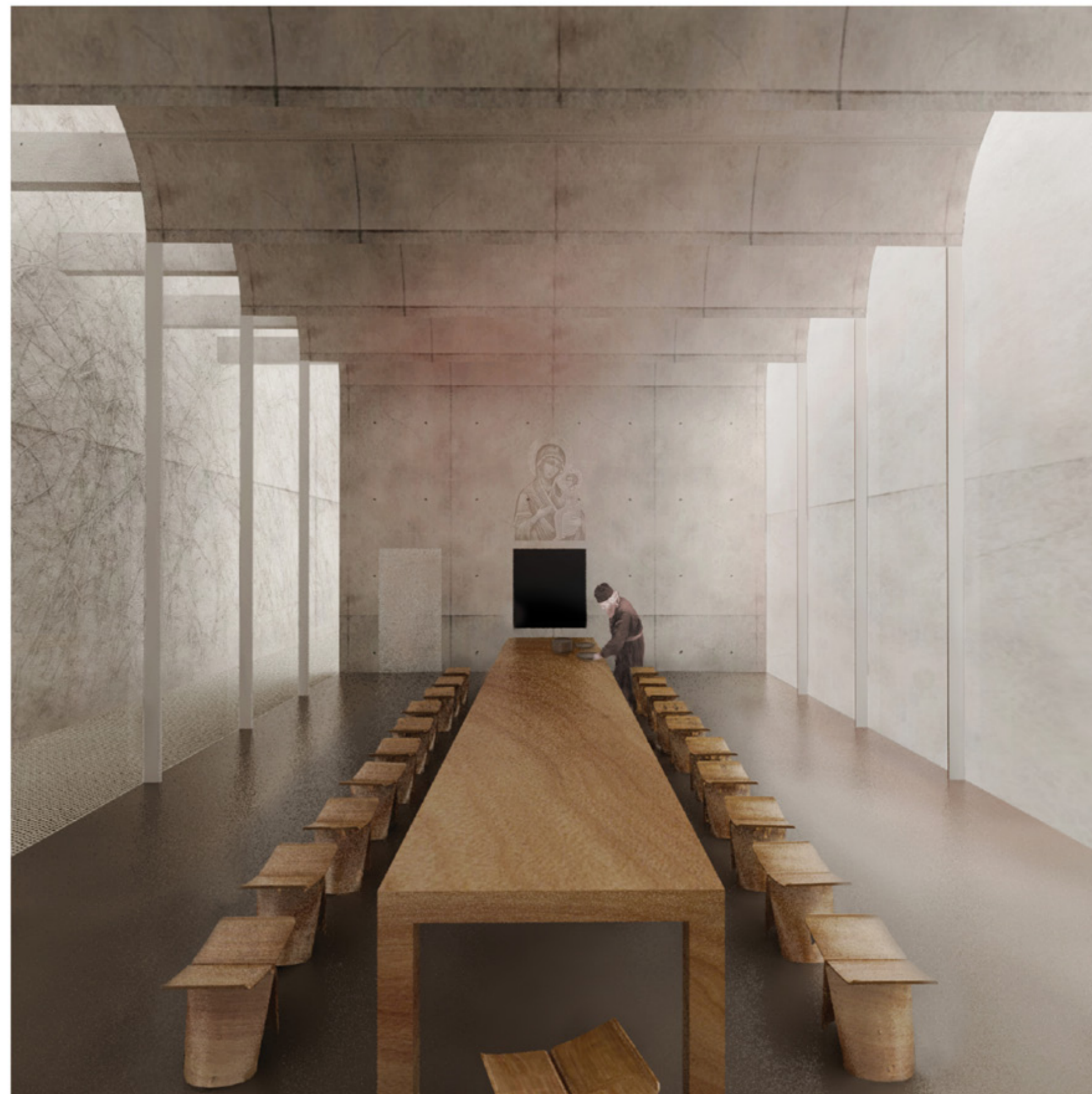
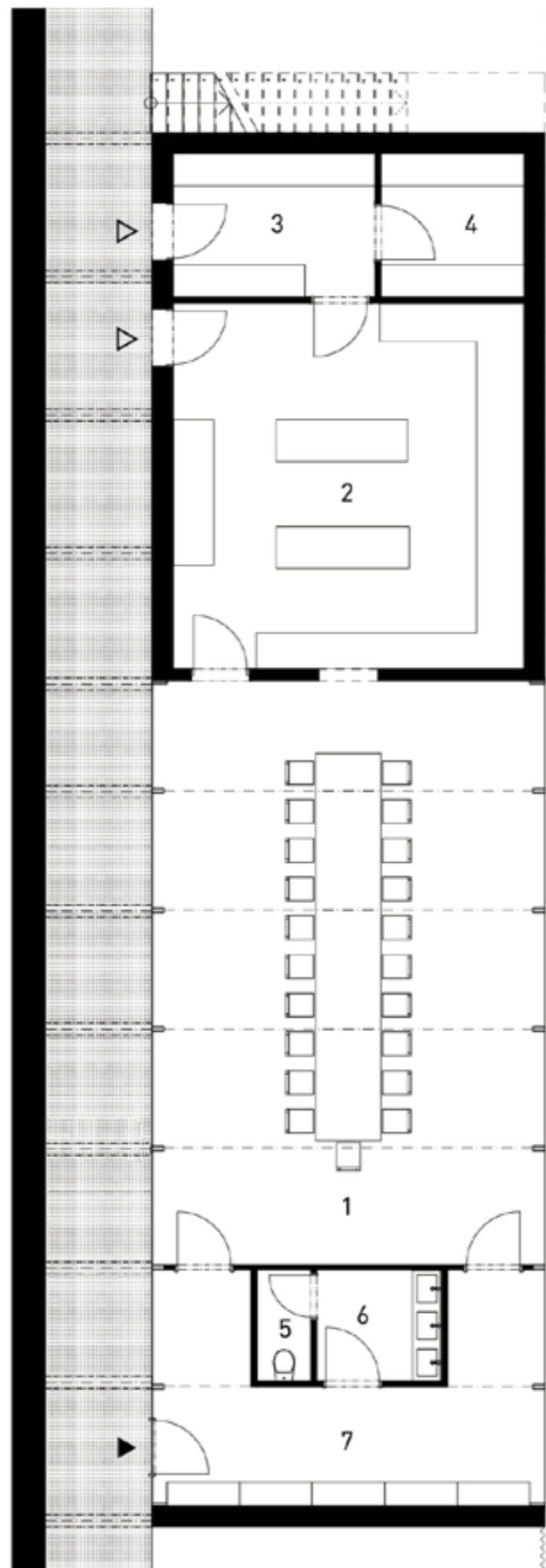
Refektář je umístěn pod objektem kelíí. Mniši se k němu mohou dostat dvěma cestami – z práce v ateliérech a na zahradě z východu či z bohoslužby v kostele ze západu. Na refektář přímo navazuje kuchyně, ve které se připravují pokrmy, peče se chléb a myje nádobí po jídle. Strava v klášteře je poměrně skromná, ale vydatná, protože má zasycit pro těžkou práci.

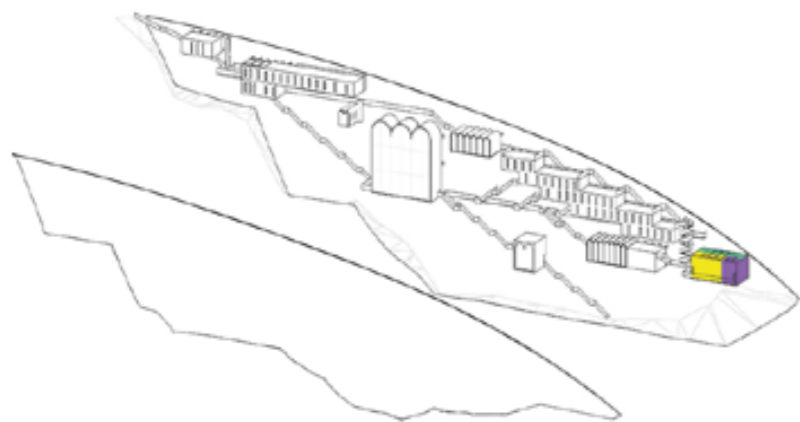
Služba v kuchyni a v jídelně patří mezi nejtěžší práce v klášteře, protože začíná dříve, než jiné (kolem 7:00) hned po prvních modlitbách v kostele a pokračuje v podstatě celý den až do pozdního večera, kdy se sestavuje menu na další den, umývá se poslední nádobí, čistí se spotřebiče, případně se připravují k rozmrazení potraviny na ranní či odpolední jídlo.

Zásobování kuchyně probíhá po lávce, navazující na východní zásobovací bránu. Odtud se zásoby vnášejí přímo do skladu, případně do mrazáku, který na sklad navazuje. Z těchto prostor jsou pak potraviny odebírány druhým přístupem z kuchyně.

PŮDORYS M:100

1	refektář	65m ²
2	kuchyně	36m ²
3	sklad	8,45m ²
4	mrazák	5,9m ²
5	WC	1,75m ²
6	umývárna	3,9m ²
7	zádveř se šatnou	19,7m ²

16:00

PRÁCE V DÍLNÁCH A V ATELIÉRU

Jednou z nejdůležitějších součástí kláštera jsou prostory ikonopiseckého ateliéru a dílen.

Probíhá tu praktická výuka psaní ikon, které jsou vyráběny jak pro potřeby kláštera, tak na prodej.

Ikony se kreslí na lípové desky, pokryté tzv. levkasem (speciální směs alabastru, rybího tuku s

přídavkem oleje z lněných semínek), který se nanáší v několika vrstvách (čím tenčí vrstvy, tím kvalitnější

výsledek) a po vyschnutí se leští (původně se leštil stébly přesličky, dnes se používá smirkový papír).

Učí se tu však také malbě fresek, tvorbě mozaiek a ilustrování knih. Ve vedlejší, zvukově odizolované

dílně se vyřezávají výrobky ze dřeva, vyrábí se tu části nábytku, připravují se desky pro psaní ikon.

Na ateliér navazuje sklad, kam se ukládají hotové ikony a další výrobky. Ateliér a dílna jsou osvětleny

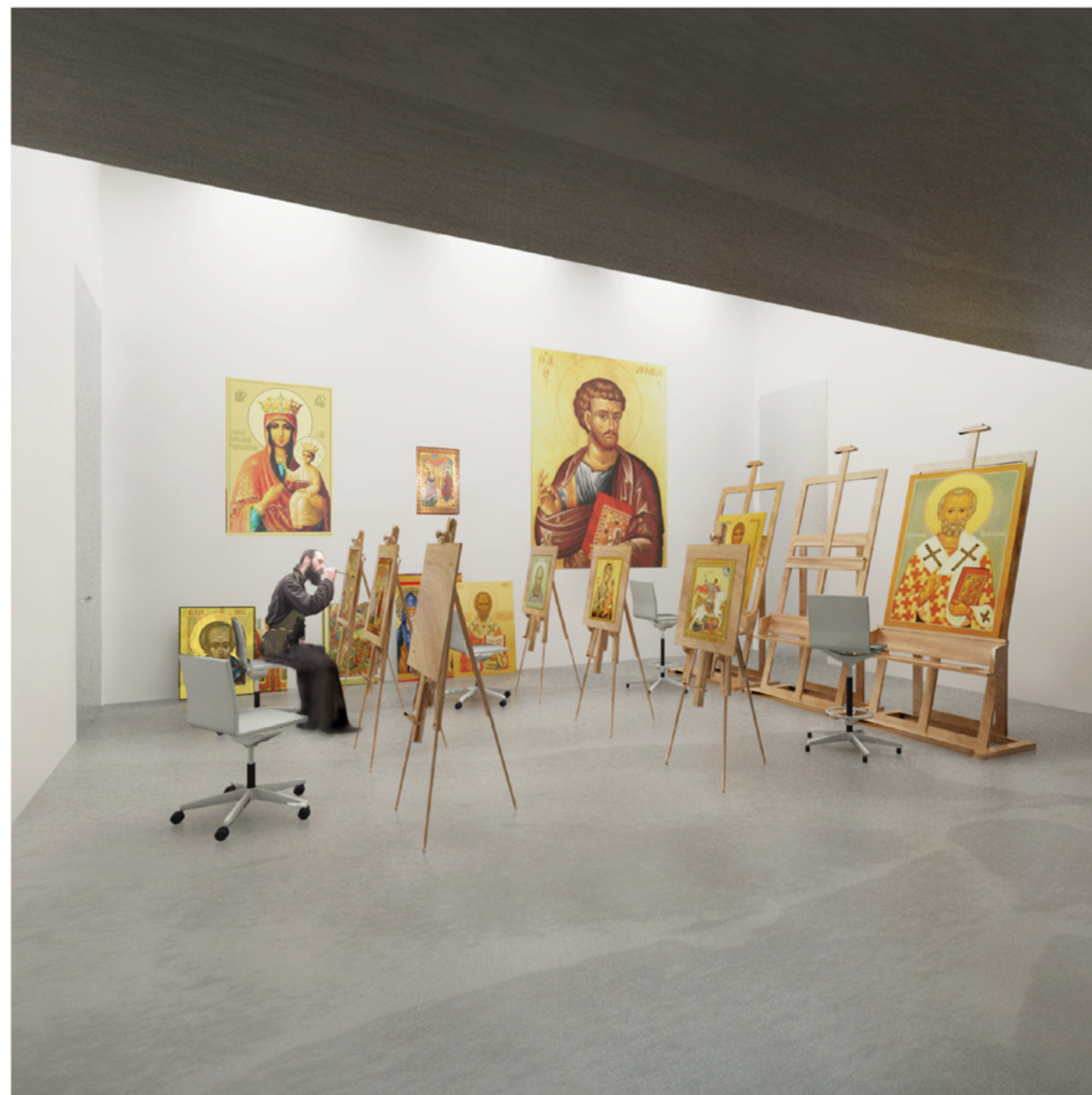
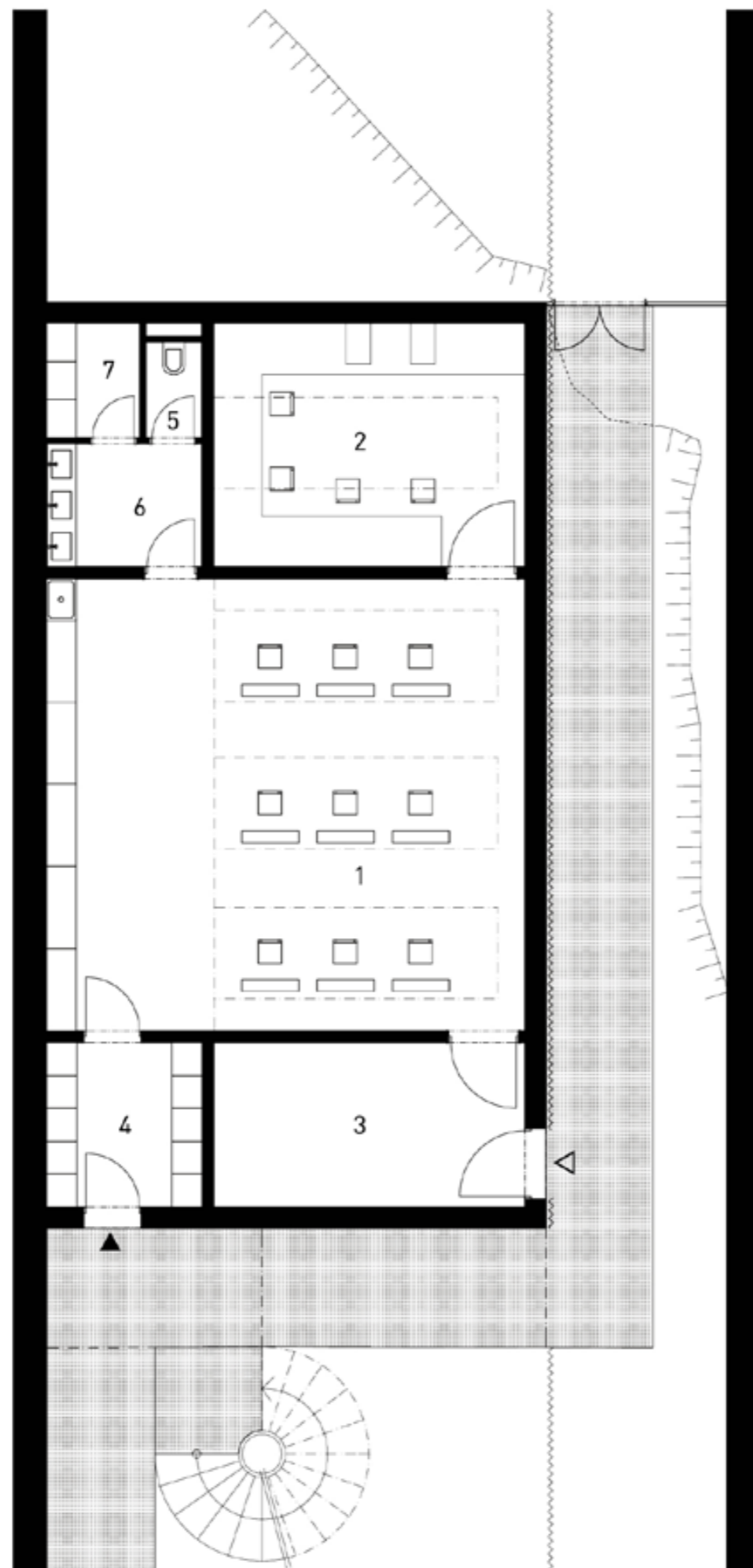
shora rozptýleným světlem, odráženým od severní nosné stěny. Při horších světelných podmínkách se

prostor přisvětluje umělým světlem.

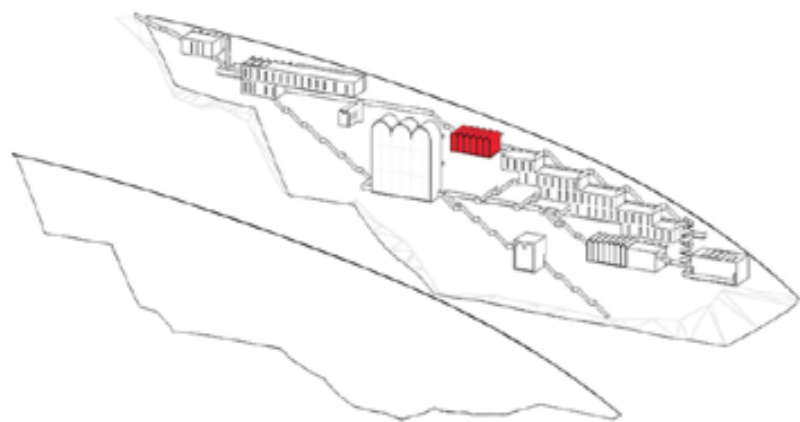
Na vloženém patře nad ateliérem se nachází krejčovská dílna, do které se vstupuje z točitého schodiště, vedoucího od objektu kelíí.

PŮDORYS M:100

1 ateliér61m ²
2 truhlářská dílna22m ²
3 sklad14,5m ²
4 zádveří7,2m ²
5 WC1,75m ²
6 umývárna5,5m ²
7 úklid3m ²

20:00

VOLNÝ ČAS

Jednou z možností, jak mohou mniši trávit volný čas je pobyt v knihovně a studium náboženských textů. Knihovna však také slouží jako prostor pro teoretickou výuku při škole ikonopisectví či pro větší setkání a konference.

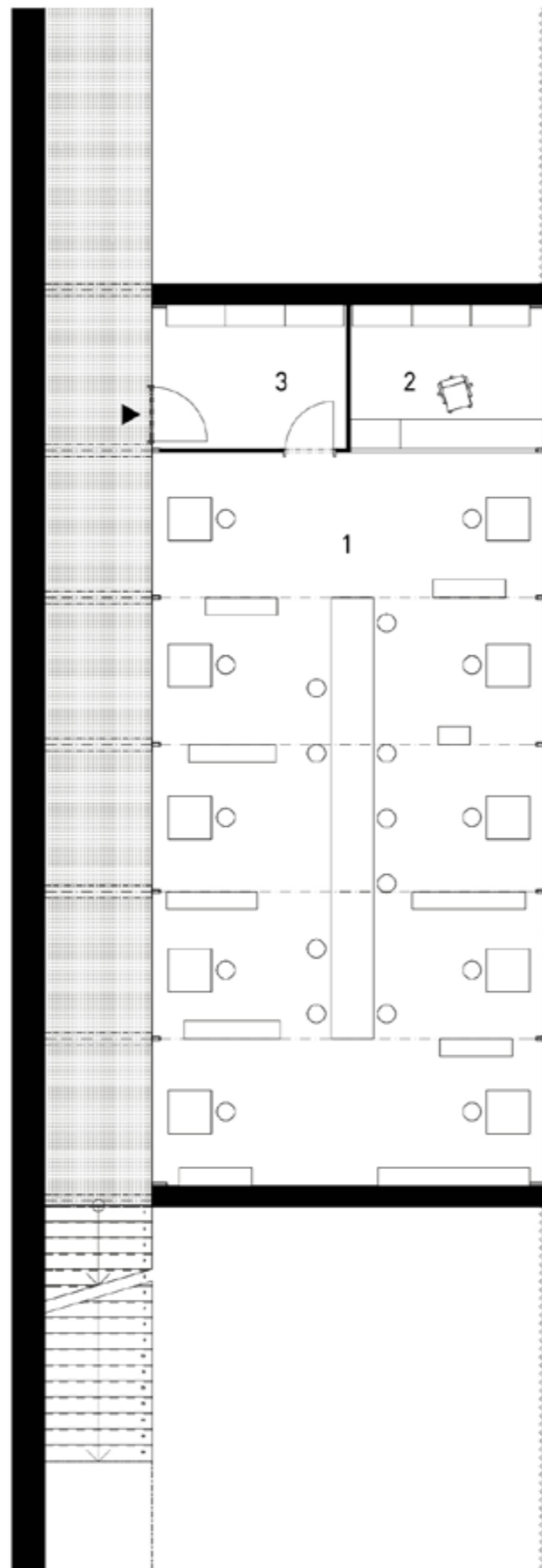
Objekt knihovny se nachází v horní úrovni kláštera. Je přístupný po lávce, vedoucí květinovou zahradou. Během dne je přirozeně osvětlen bočním světlem. K večeru je dosvětlován nepřímým světlem (viz část „Technické řešení“) a stropními zdroji. Stoly mají navíc stolní lampy. V prostoru knihovny má kancelář knihovnick, který spravuje fond, radí při hledání a obecně odpovídá za stav svěřeného prostoru.

Knihovna nabízí jak výběr religiozních textů, tak odborné literatury, vztahující se k pracím v dílnách a ateliérech. Knihy se dají vypůjčit do cely, jsou také využívány k výuce na seminářích a přednáškách v hostovském domě a kavárně.

Podobně jako kostel a refektář je i strop knihovny tvořen oblouky kleneb. Vychází to z principu přijetí archetypálního prvku oblouku pro významné prostory kláštera (viz část „Architektura“) a snahy najít kompromis mezi jasně historizujícím projevem současné pravoslavné architektury a kontextem moderní architektonické tvorby.

PŮDORYS M:100

1 knihovna / výukový prostor81m ²
2 kancelář knihovnicka8m ²
3 zádveří8m ²

DALŠÍ PROSTORY

M 1:250

Mezi další důležité prostory, které ale přímo neovlivňují život samotných mnichů, patří **kavárna s knihkupectvím a galerií**, nacházející se ještě před branou. Je přístupná volně a jsou tu vystavené ikony, napsané v klášterním ateliéru; knihkupectví nabízí výběr náboženských textů. Dají se zde pořádat diskusní setkání, menší koncerty či veřejná čtení. Také se zde lze zakoupit výrobky z klášterních dílen či zapůjčit vozítko pro pohyb vozíčkářů po schodištích kláštera (tento stroj je popsán v části „Technické řešení“; k obsluze vozítka bude přivolán školený mnich).

Již v prostoru kláštera, za nádvořím, se nachází **objekt pro ubytování a práci poutníků**, pořádání dílen a menších výukových akcí pro veřejnost. Zde je sociální kontrola návštěvníků již poměrně výrazná, jelikož poutníci a dobrovolní pracovníci jsou trvalými obyvateli kláštera. Kromě pracovních a výukových prostor, jsou zde také cely a místnost pro výjimečně početné návštěvy. Jádrem prostoru je pobytová místnost s kuchyní a jídelnou.

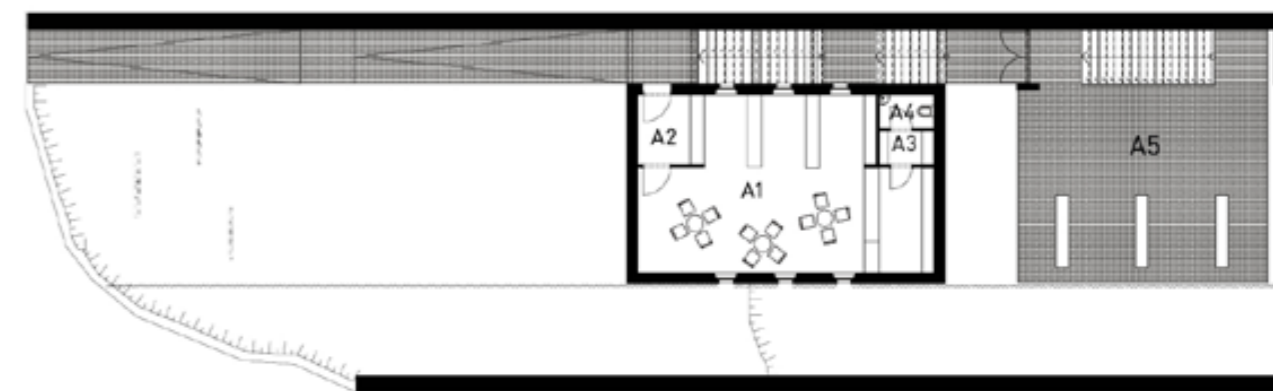
Dělitkem mezi veřejnou částí kláštera a částí pro mnichy je **objekt správy**, ve kterém se nachází místnost pro schůze Duchovního sboru, kancelář Igumena a místnost pro návštěvy mnichů, příchod do které se dá kontrolovat z kanceláře igumena. Z objektu správy se dá po konzolové lávce dostat do prostoru pro mnichy.

Kaple, umístěna hluboko v prostoru slotu leží na cestě do tmavší skalní zahrady, která je tvořena dnem lomu.

kavárna s galerií

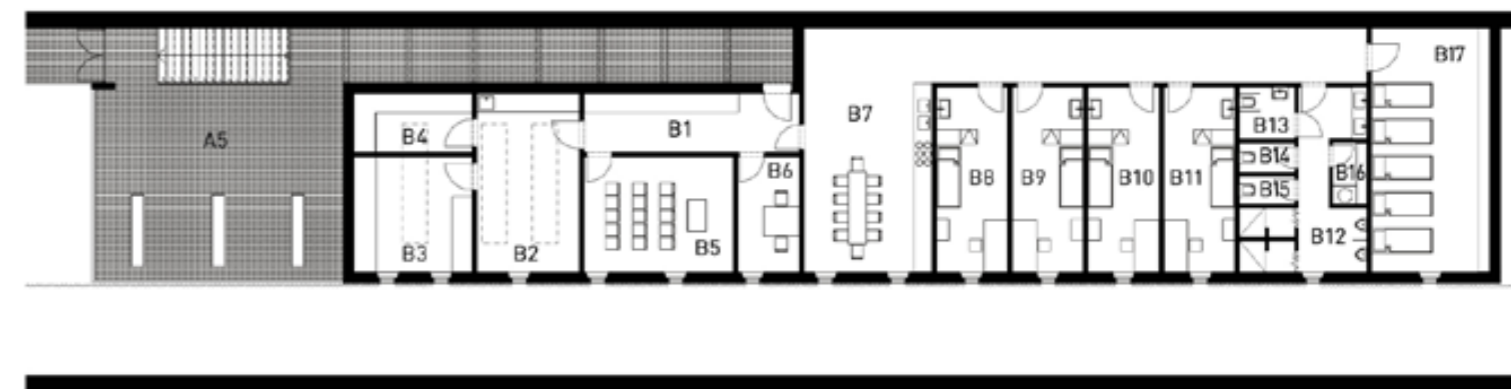
A1	kavárna	47m ²
A2	zádveří	5,1m ²
A3	zázemí	2m ²
A4	WC	2,2m ²
A5	nádvoří	60m ²

hostovský dům

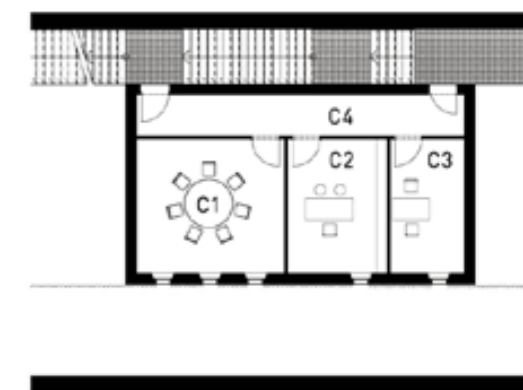
A5	nádvoří	60m ²
B1	zádveří se šatnou	14m ²
B2-B3	dílna	20m ² -15m ²
B4	kotelna	7,6m ²
B5	učebna	19m ²
B6	hovorna	7,7m ²
B7	denní místnost	32m ²
B8-B11	cely	14m ²
B12	umývárna	11m ²
B13-B15	WC	3,1m ² -1,75m ²
B16	pračka	2,4m ²
B17	hromadné ubyt.	32m ²

správa

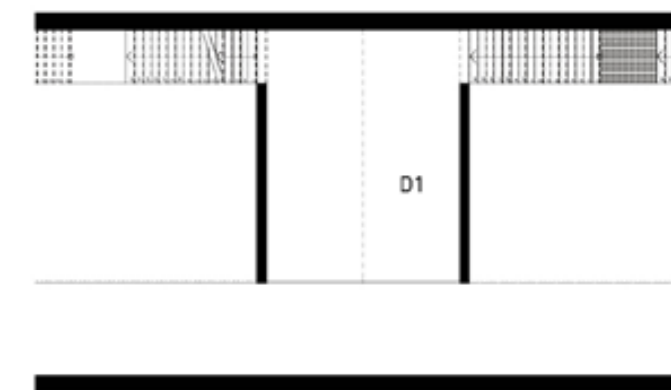
C1	konferenční m.	22m ²
C2	kanc. igumena	15m ²
C3	návštěvní míst.	11m ²
CA	chodba	15m ²

kaple

D1	kaple	53m ²
----	-------	------------------

Součástí kláštera je také **léčebna** s celami pro špatně pohyblivé mnichy. Tato léčebna leží ve stejné úrovni, jako kostel, pokud tedy nemocní mniši jsou schopni účasti na bohoslužbě, mohou se na vozíku do chrámu dostat. Cely jsou zde uzpůsobeny pro vozíčkáře, nabízí ale také prostor pro menší manuální práce, pokud je jich mnich schopen. Nemocní mniši jsou omluveni od běžné práce a jídlo je jim donášeno přímo de cel. Komunikační lávka u léčebny je ukončena vytažením do prostoru zahrady a nabízí se z ní výhled na Vltavu a kopce na protějším břehu řeky.

Krejčovská dílna je součástí boxu pracovních prostorů. Je přístupná po točitém schodišti a poskytuje prostor pro výrobu a opravy oděvů pro mnichy kláštera, ale též výrobu bohatě zdobeného oblečení a doplňků pro duchovní, které může klášter exportovat do světa. Dílna je osvětlena světlíky s převládajícím nepřímým osvětlením z jihu.

V prostoru nad kuchyní se nachází blok místností **technického zázemí**. Je tu vzduchotechnika pro kuchyni, kotelna pro vytápění objektů kláštera a místnost chlazení.

Zahrada na dně lomu

Dno slotu je ponecháno bez výraznější úpravy. Je to místo pro tichou kontemplaci v přítmi skalní zahrady. Cesta sem vede po schodišti přes kapli. Je to místo, které se svým charakterem blíží skalním a jeskynním pravoslavným klášterům.

Ať už jako místo pro uvolnění po celodenní práci nebo pro soustředěné rozjímání, doplňuje tato skalní zahrada různorodou škálu prostorů kláštera. Tato různorodost je důležitou složkou architektury návrhu, nabízí totiž bohatost vjemových podnětů v jinak strohé každodennosti života na poměrně malé ploše.

léčebna

krejčovská dílna

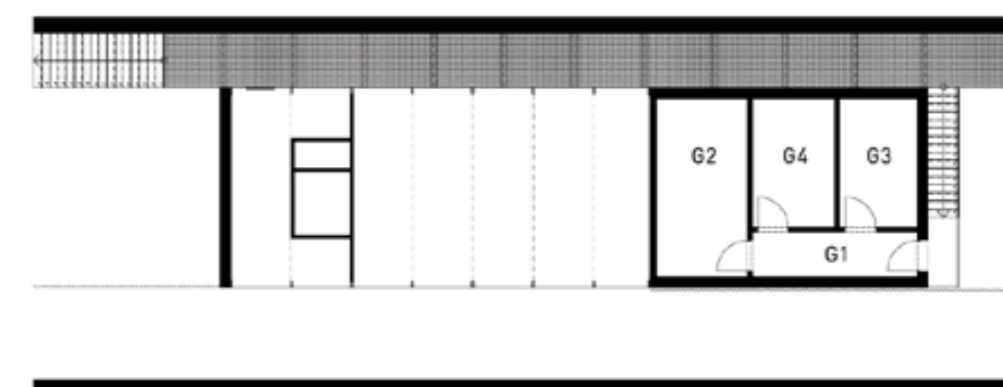
technické zázemí

E1	léčebna	16m ²
E2	kancelář	4,2m ²
E3-E6	cely	11m ²
E7	předsíň	8,7m ²
E8-E9	WC	2,1m ² -1,75m ²
E10	pračka	2,5m ²
E11	sprcha	2,5m ²
E12-E16	zádveří	3,5m ²

F1	krejčovská dílna	27m ²
F2	zádveří	7,2m ²
F3	předsíň	3m ²
F4	WC	1,7m ²

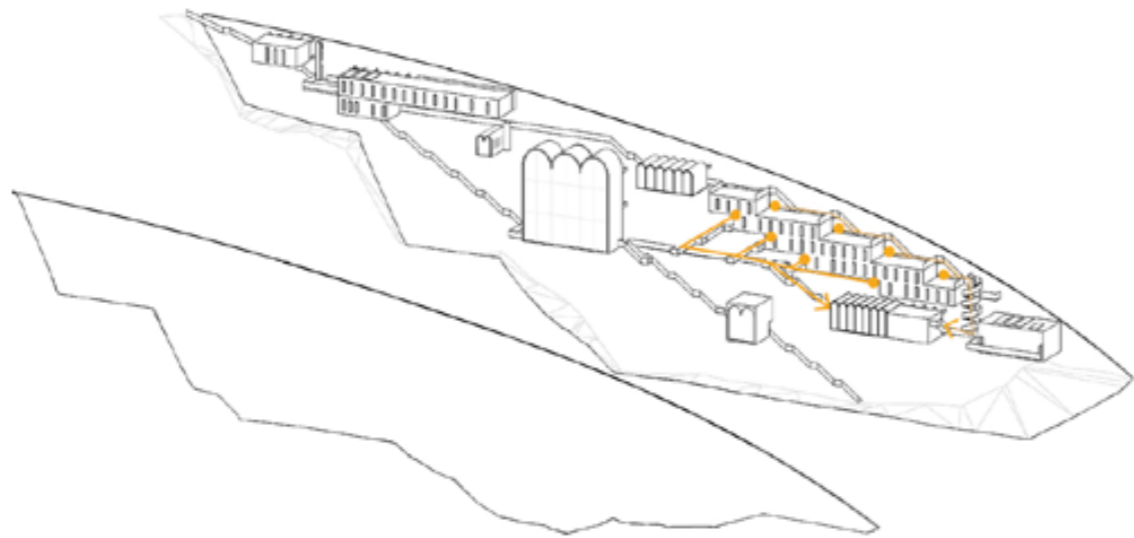
G1	chodba	8,1m ²
G2	kotelna	17,8m ²
G3	chlazení	11m ²
G4	vzduchotechnika	11m ²

CESTY

z cely do refektáře

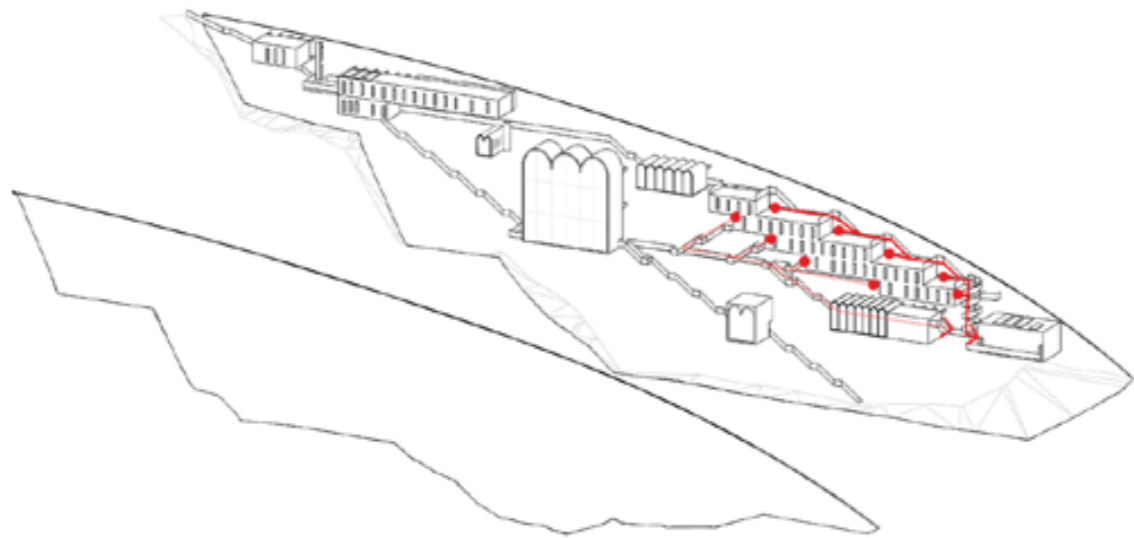
Podobně, jako většina důležitých prostor, má i refektář dvě přístupové cesty - hlavní a záložní. to je důležité z hlediska požární ochrany, ale i běžného provozu, kdy by při poruše na jediné cestě došlo k úplné izolaci objektu. První cesta vede prostorem pod objektem ubytování. Druhá - delší - vede květinovou zahradou a poté po točitém schodišti. Nemocní a nepohybliví mniši v celách léčebny nemusí docházet do refektáře a jídlo je jim donášeno do cely.

1

z cely do dílny

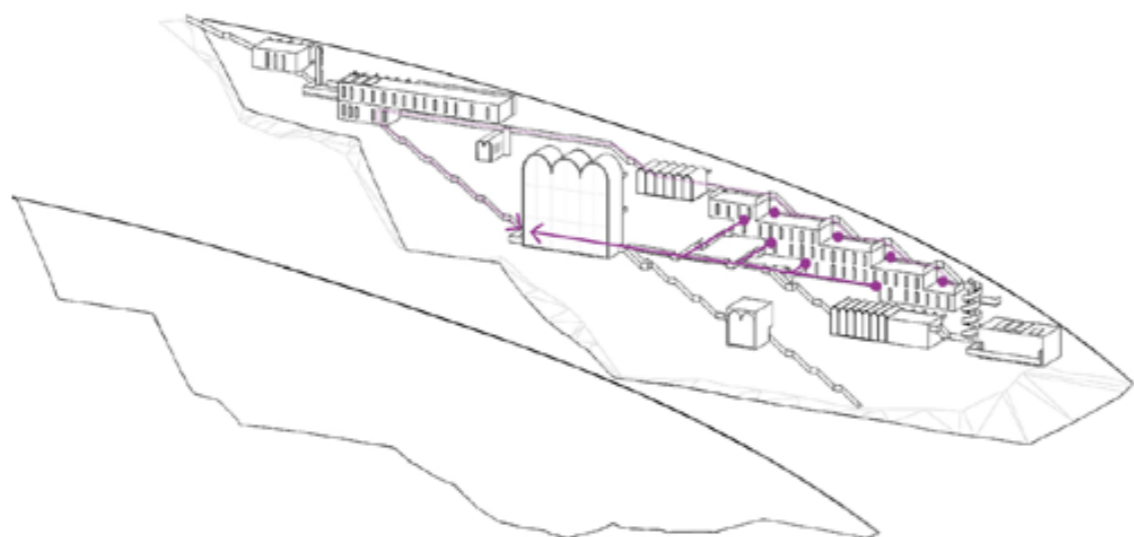
Hlavní cesta k objektu dílen vede květinovou zahradou a následně točitým schodištěm. Tím se dostane mnich jak ke krejčovské dílně, tak k ateliéru a truhlářské dílně. Druhá záložní cesta vede prostorem pod objektem ubytování kolem refektáře. Na cestu k ateliérům navazuje zásobovací přístup.

2

z cely do kostela

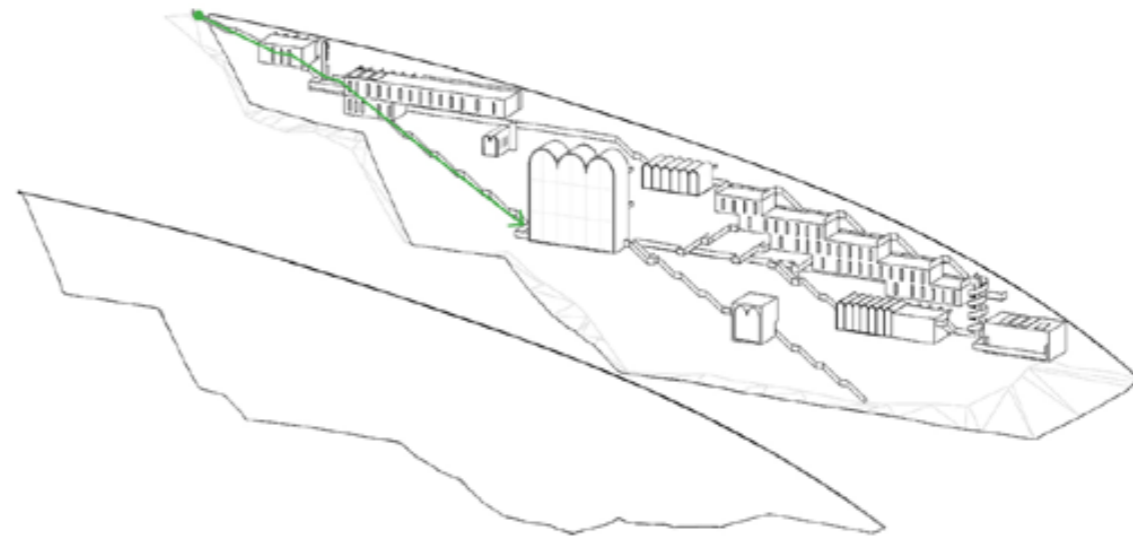
Z cely do kostela se mniši dostávají po schodištích, která se napojují na hlavní komunikační lávku. Opět existuje záložní cesta, ta je však o dost delší a slouží jen pro vyjímečné situace. Prostor příchodu ke kostelu graduje ustupujícími objemy objektu cel a přechodem z tmavších částí pod celami ke shora osvětlenému prostoru kolem kostela. Je to také místo přechodu květinové zahrady do intimní tmné zahrady skalní.

3

věřící do kostela

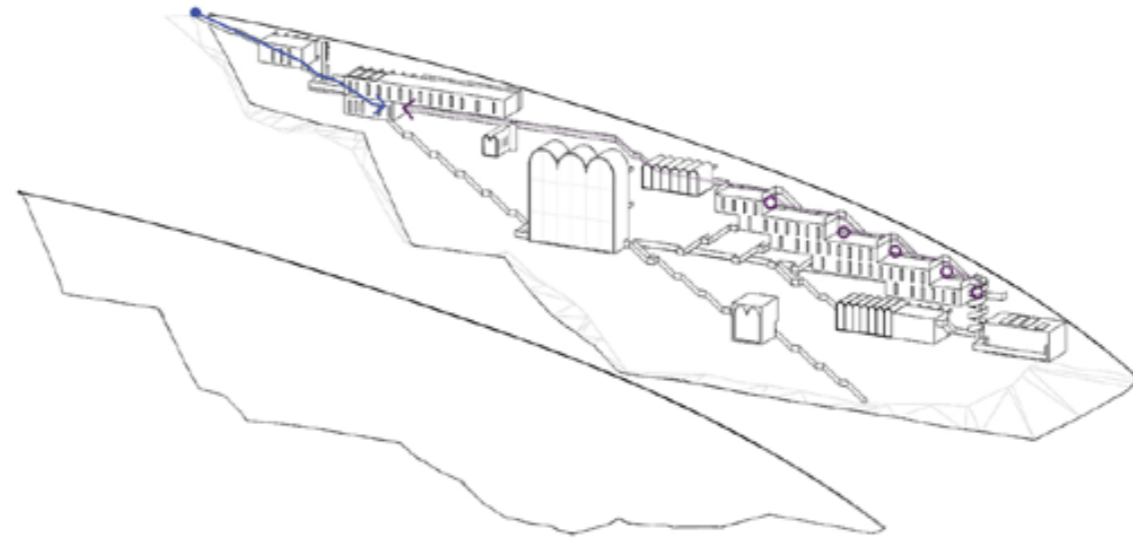
Přichází věřící se do kostela do- stávají po rampě, procházejí kolem kavárny a přes vstupní Svatou bránu a nádvoří pokračují po schodišti dolů ke vstupu do chrámu.

4

schůzka návštěvy s mnichem

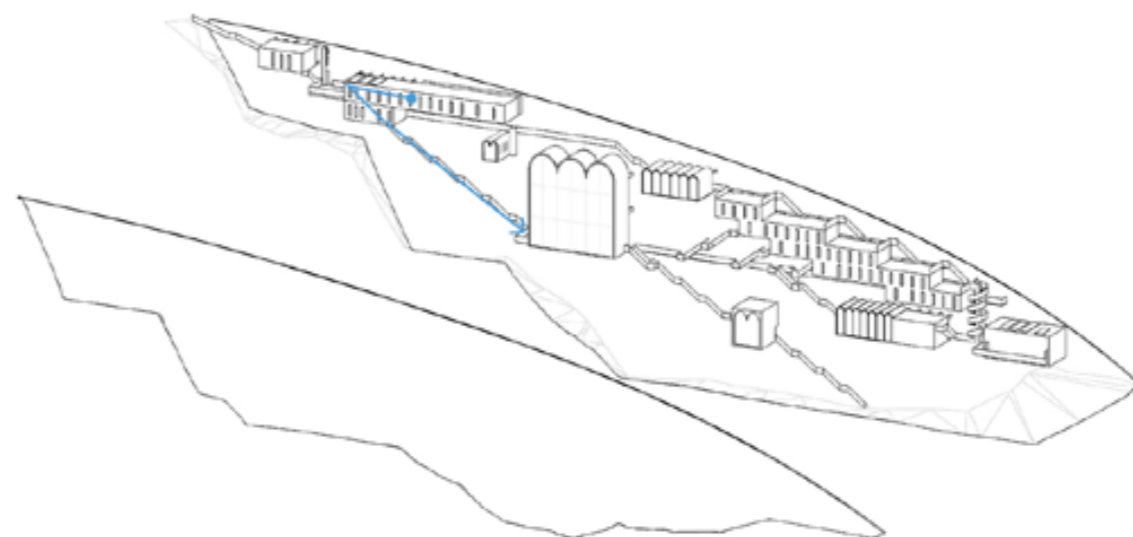
Mniši mají povolené návštěvy z vnějšího světa. Pro tato setkání je vyhrazena samostatná místnost. Návštěvník se do ní dostává hlavním vstupem, Svatou bránou a poté přes objekt správy (to umožňuje mít kontrolu nad návštěvami). Mnich se do této místnosti dostává květinovou zahradou, kolem knihovny a poté kolem zvonice k objektu správy.

5

ubytovaný poutník do kostela

Ubytovaný host se do kostela dostane přes nádvoří, na kterém odbočí dolů na hlavní schodiště. Pokud má poutník povoleno pracovat v prostorech pro mnichy, může se přes objekt správy dostat po lávkách a schodištích v horní části kláštera do zahrady a poté do objektu dílen.

6

ZAHRADA

PRÁCE, ODPOČINEK A ZDROJ POTRAVY

Jako u klasických dispozic pravoslavných klášterů, je kolem budov navržena zahrada. Ve vyšších polohách je tvořena květinovou a zeleninovou částí, s hloubkou přechází do zahrady skalní.

Objem kláštera je obepnut sítí pro popínavé rostliny, méně náročné na světlo. Jde především o břečťan a přísavník, které jsou v nejvyšším pasu doplněny svislými šlahouny vistárie. Střechy kelií tvoří zeleninové a květinové záhony, nad nimiž je hustota vistárie regulována tak, aby nebránila přístupu světla.

Nenáročná popínavky ve vyšších dobře osvětlených polohách mají husté listoví, v nižších polohách listy tolik netvoří, ale dodávají měřítko a texturu velkým plochám betonové stěny jemnou hrou zvlněných stonků.

Zeleninové záhony doplňují stravu mnichů a poskytují větší nezávislost na vnějším světě.

Zahrada kromě jiného poskytuje místo pro práci, ale i pro vyjádření tvořivosti. Kromě užitkových záhonků mohou mniši vytvářet okrasné zahradní architektury.

Zahradou prochází jedna z hlavních komunikací a je přístupná téměř z každého místa kláštera. Vede přes ní ranní cesta do práce, může být místem pro večerní odpočinek po práci nebo příjemnou odbočkou po cestě ke kostelu nebo do cely.

Je to jedno z mála míst, ze kterých se dá pozorovat okolní krajina, řeka a nebe.

sít pro popínavky

břečťan

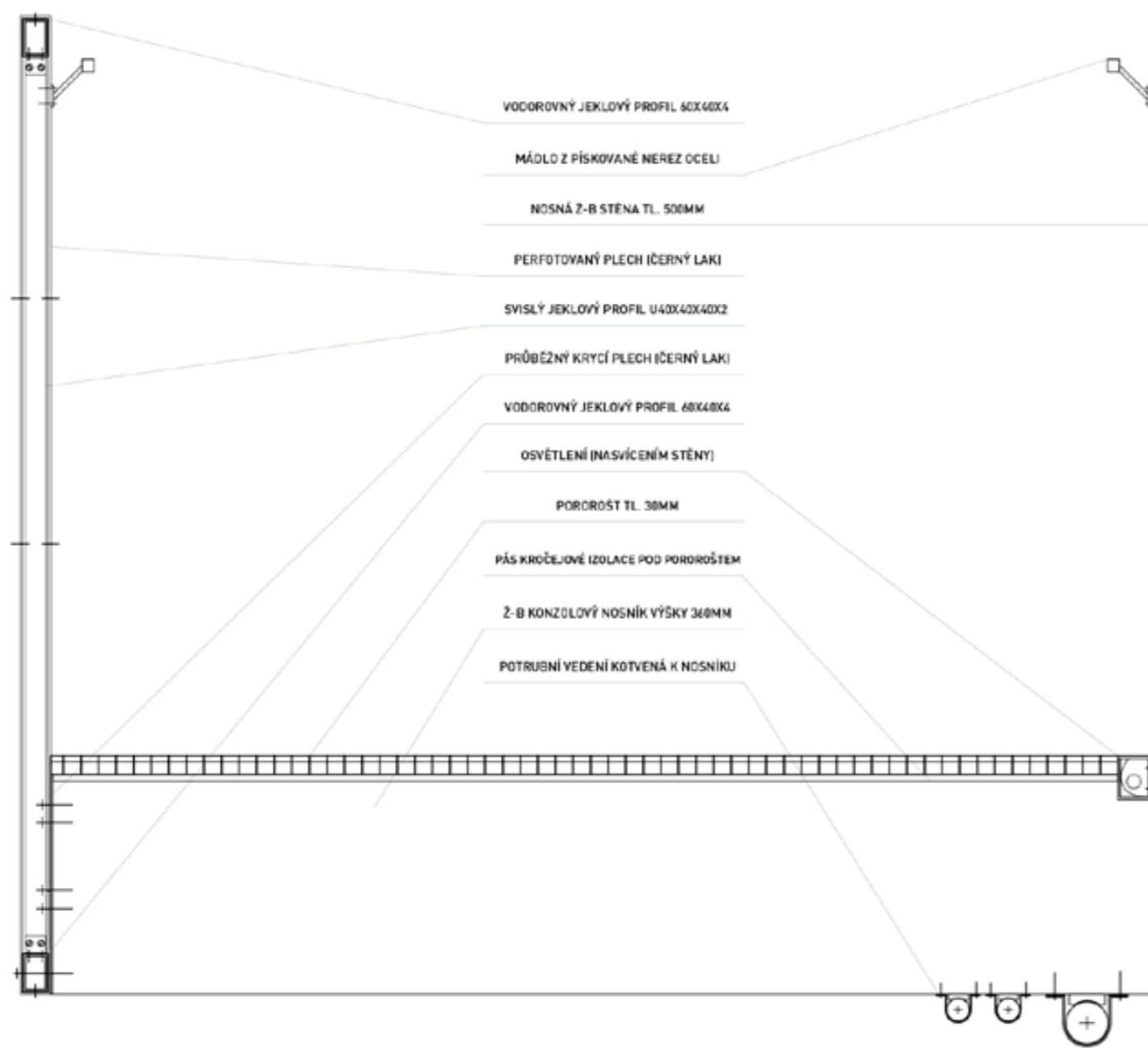
přísavník

vistárie

zeleninová zahrada

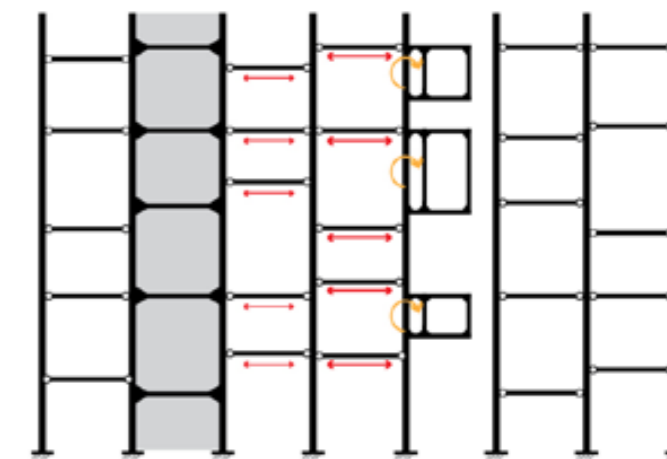
TECHNICKÉ ŘEŠENÍ

DĚTAIL KONZOLOVÉ LÁVKY M 1:10

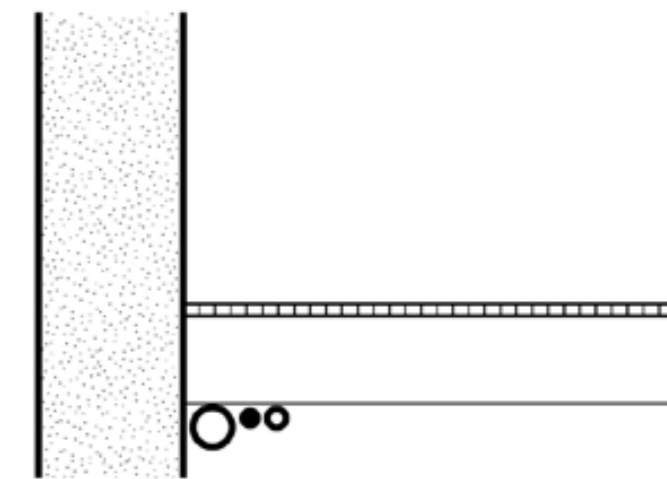
STATIKA

Statické řešení návrhu využívá výhody, vycházející z celkové statické koncepce desek v lomu. Desky jsou mezi sebou spojovány příčnými rozpěrami (ať už formou tyčových prvků nebo vodorovnými konstrukcemi domů) tak, aby byla zajištěna tuhost struktury jako celku a aby se výraznější síly a momenty, vznikající v určitých místech lomu, roznášely pomocí těchto rozpěr na více podpor. Dále jsou ve struktuře určeny tuhé sloty, do kterých jsou sváděny příčné síly. Po dohodě s vedoucím práce bylo možné v zadaném slotu vynechat příčné ztužení s tím, že tato ztužení budou obsahovat okolní sloty. Boxy kláštera jsou vykonzolované tuhé rámy, ztužené svislými a vodorovnými dělicími konstrukcemi boxu. Momenty, vznikající na stěně slotu jsou roznášeny na sousední desky a na tuhý slot. Nosná stěna tedy může zůstat relativně subtilní.

TZB

Klášter je na síť napojen ze západní strany. Kanalizace je navržena oddílná, dešťová voda je sbírána do nádrže ve spodní části slotu a poté odčerpávána do sítě ve východní části lomu. Splaškové vedení je spádováno k východu a probíhá, jako ostatní síť, pod konstrukcemi lávek. Tudy jsou sváděna potrubí od jednotlivých objektů. Vzhledem k tomu, že je většina záchodových mís umístěna v jednopodlažních objektech, jsou jejich odvody navrženy jako bezjádrové a odpad je sváděn svisle podlahou. Odvody z umyvadel v celách jsou vedeny drážkami ve stěnách. V klášteře jsou navrženy dvě kotelny. První je v hostovském domě a vytápí tento objekt a kavárnu. Druhá je umístěna nad kuchyní refektáře a vytápí celý kostel a dílny. Větrání kostela je řešeno automaticky řízeným dávkováním vzduchu malým průtokem větším počtem otvorů v proskleném plášti (tzv. vzduchové proplachování). Větrání cel je přirozené. Vzduchotechnika kuchyně je umístěna v prostoru nad ní, vedle kotelny.

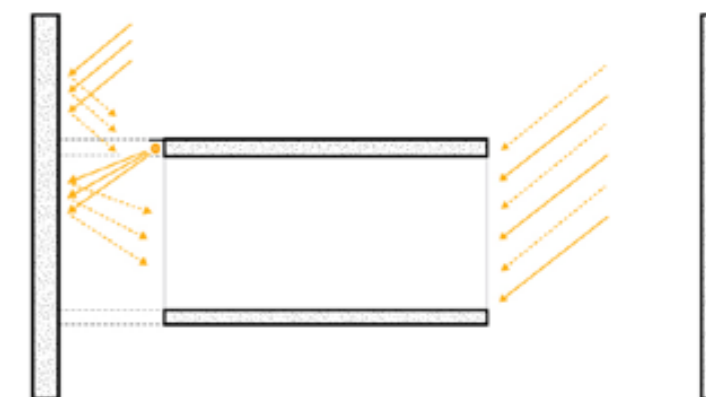
BEZBARIÉROVOST

Většina komunikací v klášteře je řešena pomocí schodišť, vyvstává tedy otázka přístupnosti osobami se sníženou schopností pohybu. Pro jejich potřeby bude do vybavení kláštera zařazeno vozítko Observer Optimus (v hodnotě kolem 175 tis. Kč), umožňující asistovaný pohyb s invalidním vozítkem po schodech jak směrem dolů, tak nahoru. Přístroj se dá uzpůsobit pro pohyb s dětským kočárkem. Bezbariérově je po rampě přístupná kavárna, ve které se dá zapůjčit Observer a dále je zajištěn bezbariérový přístup ke kostelu z cel léčebny.

OSVĚTLENÍ

Většina prostorů kláštera je osvětlena buď přímým nebo odraženým přirozeným světlem. Ateliéry a dílny jsou osvětleny shora s dodatečným umělým přisvětlením, ostatní prostory jsou osvětleny bočně. Při nedostatečné intenzitě osvětlení jsou prostory kostela, refektáře a knihovny dosvětlovány nepřímým umělým světlem ze zdroje po obvodu objektů. Tyto zdroje osvětlují nosnou stěnu a odražené světlo osvětluje prostor. Pro knihovnu jsou navrženy dodatečné stropní zdroje. Lávky jsou osvětleny nepřímými zdroji podél stěn v úrovni pororoštu; tyto zdroje jsou namířené na nosnou stěnu a odražené světlo osvětluje lávku. Při návrhu barevnosti osvětlení se bude brát v potaz teplota chromatičnosti okolního světla.

ČESKÉ VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V PRAZE FAKULTA ARCHITEKTURY

AUTOR, DIPLOMANT: DMYTRO NIKITIN
AR 2012/2013, ZS

NÁZEV DIPLOMOVÉ PRÁCE:
(ČJ) DŮM V LOMU - KLÁŠTER

(AJ) HOUSE IN THE QUARRY - MONASTERY

JAZYK PRÁCE: ČEŠTINA

Vedoucí práce:	Doc. Ing. arch. Akad. arch. Petr Hájek
Oponent práce:	Ústav: Navrhování III (15129)
Klíčová slova (česká):	Lom, Klášter, Pravoslaví, Praha, Zbraslav, Náboženství
Anotace (česká):	Clastrum znamená v latině uzavřené místo. Kláštery byly vždy jádrem kultury a duchovního života, přísně chráněné a uzavřené před světem, přesto však často v bezprostřední blízkosti či přímo uvnitř sídla. Lom na Zbraslavi je analogií stavu separace a zároveň blízkosti – jak v měřítku Zbraslavi, tak v měřítku Prahy. Návrh kláštera plně využívá tohoto charakteru místa, které podtrhuje podstatu klášterního života.
Anotace (anglická):	Monastery has always been a closed place (clastrum). It is and has always been the center of cultural and spiritual life, strictly protected from the surrounding world, yet often located in or close to the settlement. The Zbraslav quarry has a very similar character – also separated, but still close to Zbraslav and Prague. The proposal derives from this natural character of the site.

Prohlášení autora

Prohlašuji, že jsem předloženou diplomovou prací vypracoval samostatně a že jsem uvedl veškeré použité informační zdroje v souladu s „Metodickým pokynem o etické přípravě vysokoškolských závěrečných prací.“

(Celý text metodického pokynu je na www.FA.studium/ke-stazeni)

V Praze dne 4. ledna 2013

podpis autora-diplomanta

Tento dokument je nedílnou a povinnou součástí diplomové práce / portfolia a CD.

ZDROJE:

Praktičeskij spravočnik po pravoslavii, Moskva 2005

http://www.orthodoxphotos.com/Monastic_Obedience/

<http://www.mundo.cz/pravoslavne-nabozenstvi>

<http://www.sanaxar.com/>

<http://azbyka.ru/tserkov/bogoslužheniya/liturgika/>

<http://www.rostov-monastir.ru/>

<http://www.orthodox-monasteries.com/>

http://pravoslavi.cz/katechismus/Gorazduv_pravoslavny_katechismus-obsah.html

http://liturgy.ru/article_chram_prestol

http://www.oodegr.com/english/ekklisia/orthodox_temple.htm

<http://www.monast.deagostini.ru/video.html>

http://www.liveinternet.ru/users/ferinae_flamma/post229116116/

<http://www.marlonblackwell.com/>

<http://sobory.ru/mlist/map/ya.html>

https://www.czso.cz/csu/tz.nsf/i/nabozenske_vyznani_obyvatelstva_ceske_republiky_23_12_04

<http://www.observer-mobilityproduct.ru/>

<http://art-ikona.ru/about/kolesova.htm>

<http://zbraslav.info/>

<http://www.zbraslavhistorie.info/>

zdroje foto pro některé zákresy:

<http://foto.mapy.cz/249346-Lom-Zbraslav-z-Homole>

<http://www.cornis.cz/popup.php?img=97&gallery=activities&k=>

<http://stare.zbraslav.info/grame.php?sk=1576>

KONZULTACE:

doc. Ing. Karel Lorenz, CSc.

doc. Ing. Antonín Pokorný, CSc.

PODĚKOVÁNÍ:

Petru Hájkovi a Jaroslavu Hulínovi za inspirativní vedení,

mé rodině za morální podporu,

Stanislavu Bažantovi a Michalu Leňovi za cenné podněty a zpětnou vazbu.

